

Com la inversió pública soscava la transició ecofeminista

Anàlisi de cinc projectes
estratègics per a la
recuperació i transformació
econòmica (PERTE)

Blanca Bayas Fernández
Mirene Begiristain Zubillaga
Irene González Pijuan
Mònica Guiteras Blaya
Ruth Pérez Lázaro
Amaia Pérez Orozco

Títol:

Com la inversió pública soccava la transició ecofeminista

Anàlisi de cinc projectes estratègics per a la recuperació i transformació econòmica

Autores:

Blanca Bayas Fernández,
Mirene Begiristain Zubillaga,
Irene González Pijuan,
Mònica Guiteras Blaya,
Ruth Pérez Lázaro
i Amaia Pérez Orozco

Amb la col·laboració de

Erika González Briz,
Natàlia Lobo,
Júlia Martí Comas
i Nicola Scherer

Revisió i traducció:

Aula d'Idiomes

Disseny i maquetació:

Lucía Armiño

Lloc i data de publicació:

Barcelona i Bilbao, octubre de 2022

Editat per:

Amb el suport de:

El contingut d'aquest document és responsabilitat exclusiva de les organitzacions editores i no reflecteix necessàriament l'opinió dels seus finançadors.

Vostè és lliure de:

- Compartir: copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà o format.
- Adaptar: barrejar, transformar i crear a partir del material.

El llicenciador no pot revocar aquestes llibertats mentre compleixi els termes de la llicència:

- Reconeixement: ha de reconèixer adequadament l'autoria, proporcionar un enllaç a la llicència i indicar si s'han fet canvis.

Pot fer-ho de qualsevol manera raonable, però no d'una manera que suggereixi que té el suport del llicenciador o el rep per l'ús que fa.

- No comercial: no podeu utilitzar el material amb fins comercials.
- Compartir Igual: si barreja, transforma o crea a partir del material, haurà de difondre'n les contribucions sota la mateixa llicència que l'original.
- No hi ha restriccions addicionals: no podeu aplicar termes legals o mesures tecnològiques que legalment restringeixin realitzar allò que la llicència permet.

Avisos:

- No ha de complir amb la llicència per als elements de domini públic del material o quan la seva utilització estigui permesa per aplicar una excepció o un límit.
- No es donen garanties. La llicència pot no oferir tots els permisos necessaris per a la utilització prevista. Per exemple, altres drets com els de publicitat, privadesa, o els drets morals poden limitar l'ús del material.

Com la inversió pública soccava la transició ecofeminista

Anàlisi de cinc projectes
estratègics per a la
recuperació i transformació
econòmica (PERTE)

CONTINGUT

Situant els PERTE	4
Set claus sobre els PERTE	5
I, ara sí, què són els PERTE?	16
Cinc projectes estratègics en àmbits clau per a la transició ecofeminista:	21
■ PERTE per a la salut d'avantguarda: el <i>whitewashing</i> (rentat blanc) dels fons de recuperació.	22
■ PERTE energies renovables, hidrogen renovable i emmagatzematge: solucions empresarials i tecnooptimistes per a la transició.	28
■ PERTE agroalimentari: ni agro ni alimentari.	34
■ PERTE de digitalització del cicle de l'aigua: una oportunitat perduda per a una transició hídrica ecofeminista.	42
■ PERTE d'economia social i de les cures: l'amable captura corporativa de les cures.	47
Reflexions finals	52
Referències bibliogràfiques	54

Per què ens interessin els Projectes Estratègics per a la Recuperació i Transformació Econòmica (PERTE)?

L'escalada de preus dels aliments, l'energia i l'habitatge, juntament amb el conflicte bèl·lic a Ucraïna i el consegüent compromís d'increment de la despesa militar assumit a la cimera de l'OTAN del juliol del 2022 han desplaçat del centre del relat oficial la recuperació econòmica verda i digital. Les promeses de creixement econòmic, modernització, ocupació i, sobretot, de lluita contra el canvi climàtic i les desigualtats són cada cop més lluny.

En aquest context, el revestiment verd o morat de les polítiques públiques i els fons europeus *Next Generation* es va perdent i deixa veure amb més claredat el nucli dur. En una economia de guerra no cal retòrica, el suport públic per fer rendibles nous mercats a les grans corporacions es justifica per si mateix. Avui, s'ha accelerat la militarització de les polítiques públiques i s'ha visualitzat la medul·la del sistema energètic capitalista. La transició energètica es perd gairebé fins i tot com a narrativa; l'augment de les emissions no molesta quan el sistema trontolla. El control de recursos estratègics com el gas, que aguditza les tensions geopolítiques neocolonialistes, torna a situar-se al centre de l'agenda, i la carrera per les renovables cerca exclusivament garantir l'oferta, sense importar els danys que es generin pel camí.

La inflació, la pujada dels tipus d'interès, la retallada de compra de deute per part del Banc Central Europeu i l'endeutament rècord generen dubtes sobre si es reduirà la suma dels fons europeus que finalment arribaran a l'Estat espanyol. En aquest context, per què ens pot interessar avui un informe sobre un dels seus instruments fonamentals, els PERTE (Projectes Estratègics per a la Recuperació i Transformació Econòmica)? Perquè creiem que les dinàmiques de fons que desvetllen són les que s'instal·len més descarnadament. Lluny de caminar cap a una recuperació verda i morada (si és que això fos possible), avancem cap a un capitalisme verd-militar digital, que aprofundeix i amplia els impactes de la privatització, endeutament, autoritarisme, extractivisme, etc., i ens allunya transició ecofeminista.

1. Situant els PERTE

Per què ens pot importar un informe sobre els PERTE?

- Perquè mobilitzen un volum important de recursos... per saber on van els diners públics!
- Però, sobretot, perquè són una bona mostra de les tendències de fons del capitalisme verd i digital subjacent a la famosa triple transició verda, digital i social. I perquè ens desvetllen el paper de les institucions públiques. Els PERTE ens permeten entreveure el capitalisme verd digital cap al qual caminem.

Però... què és això dels PERTE? Després t'expliquem més.

- De moment, i de manera molt resumida, només cal saber que són col·laboracions publicoprivades creades especialment per executar els fons europeus *Next Generation* a l'Estat espanyol.

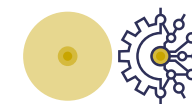
Començarem pel final: què és el capitalisme verd digital?

- És la rearticulació del capitalisme (heteropatriarcal, colonialista i ecocida) en un context de col·lapse ecològic i de reducció sostinguda de les taxes de guany. És a dir, és l'intent de continuar fent negoci com fins ara no s'ha fet: sense energia abundant i barata, amb una base natural en caiguda lliure.
- És el projecte del poder corporatiu (amb tensions internes: hi ha grans empreses en pugna entre si) que impedeix posar en marxa una transició ecofeminista que ens permeti abordar la crisi multidimensional i sistèmica i el col·lapse ecològic de manera que transitem cap a un futur en què totes les vides, en la seva diversitat, importin en un planeta viu.

I què ens diuen els PERTE sobre el capitalisme verd digital? Ens donen set claus.

1. Són un exercici de tecnooptimisme capitalista.

2. Neguen les bases que sostenen la vida.

3. Aposten per les cadenes de valor i no pels drets, amagant les desigualtats i els conflictes.

4. Imposen una lògica creixentista i industrialitzadora, que no assumeix cap responsabilitat global.

5. Posicionen les (grans) empreses com a protagonistes i aprofundeixen la privatització.

6. Ho fan tot des de l'opacitat, la manca de transparència i la centralització del poder.

7. I ho diuen ben clar, sense *washing*.

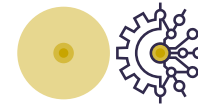
Tecnooptimisme capitalista

El nucli dur dels PERTE consisteix a millorar el posicionament de les empreses espanyoles a les **cadenaes globals de valor** mitjançant un procés de **digitalització i modernització tecnològica** subvencionat per les institucions públiques i liderat per les (grans) companyies privades. Segons el relat oficial, el resultat serà el benestar de la població (a l'Estat espanyol) i del planeta. Aquesta aposta s'erigeix sobre un doble acte de fe:

- **Als mercats** capitalistes, segons els quals el creixement mercantil deriva en benestar col·lectiu per mitjà de la creació d'ocupació i gràcies al fet que la iniciativa empresarial aconsegueix les millors solucions per a tots els reptes socioeconòmics. A més, és possible canalitzar l'acció de les empreses en un camí de responsabilitat i sostenibilitat mediambiental i social.
- **A les tecnologies**, particularment a les digitals, com a via per (1) assegurar que el creixement mercantil sigui verd (desacoblant creixement i emissions de gasos d'efecte hivernacle, és a dir, desmaterialitzant l'economia); (2) augmentar la competitivitat de les empreses espanyoles; i (3) resoldre qualsevol tipus de repte socioeconòmic o ambiental (ja sigui assolir cures de qualitat, la sostenibilitat del sistema de salut o evitar l'escassetat d'aigua).

El tecnooptimisme capitalista no és res innovador, però els PERTE ens mostren:

- **El nivell d'aprofundiment:** les dimensions centrals del benestar i de l'equilibri ecosistèmic, com l'alimentació, la salut, les cures i el cicle de l'aigua entren plenament en aquesta visió mercantilista i queden reduïdes a la seva identificació en clau de cadenaes de valor.
- **El seu format segle XXI:** el protagonisme absolut el té la **digitalització corporativa**, que és un fi en si mateix (és una cadena de valor en si) i mitjà per a altres fins (per a la resta de les cadenaes). Ocupen també un espai important les **bioeconomies** que expandeixen les vetes de negoci basades en la manipulació tecnològica dels processos vius. La salut d'avantguarda és genòmica, per exemple.

Negació de les bases que sostenen la vida

- **El seu punt feble:** les **fonts energètiques** no estan garantides. El pla *Espanya Pot* només podrà si redueix la dependència energètica de l'exterior i dels combustibles fòssils. D'aquí l'aposta per una transició energètica "*designed and made in Spain*", basada en l'electrificació, les renovables innovadores i l'hidrogen, que permeti assegurar l'energia necessària per a aquestes cadenaes.

La **negació del territori-terra** que proveeix els materials i energia de les cadenaes de valor es vincula a la **negació dels treballs** imprescindibles per als processos que sostenen la vida.

Com ja passa al *Pacte Verd Europeu*, la comprensió del col·lapse ecològic queda reduïda a una **visió simplista del canvi climàtic** estrictament lligada a l'emissió de gasos amb efecte d'hivernacle (GEH). L'objectiu primer i darrer és reduir aquests gasos; la rellevància de cap altre aspecte és minimitzada. Pel que fa a l'aigua i la sequera, per exemple, tot es redueix a una escassetat física del recurs pels efectes del canvi climàtic, i a la seva dimensió mercantil, i n'obvia les funcions de biodiversitat, reguladores, identitàries, etc. Centrar-se en les emissions obre també tot un camp per a l'enginyeria comptable dels GEH. La mirada des d'una perspectiva d'ús i de cicle permet preguntar-se només per les emissions finals **negant tot l'impacte ecosistèmic** generat en el procés. S'ignora l'impacte dels materials amb què es fabriquen els components, l'energia consumida o els residus generats. L'energia és neta i la digitalització és climàticament neutra perquè sembla que suren enmig del no-res. Molt lluny d'aquesta neutralitat, les transformacions planificades a les cadenaes de valor s'assenten sobre **dinàmiques extractivistes i neocolonials**, i requereixen el desplegament de **megaprojectes** clàssics o d'última generació, com és el cas de la digitalització actual del cicle de l'aigua enfront de les antigues grans obres hidràuliques.

El conjunt de PERTE **menysté el paper del treball** com a element central de les cadenaes de valor, i el desplaça de manera sistemàtica a la **tecnologia**. Per exemple, els equipaments i la tecnologia no s'aborden com un suport per a la relació de cures, sinó que pretenen ser la solució per aconseguir un model que respecti

l'autonomia de les persones; o en el cas de la salut, s'aposta exclusivament per la medicina de precisió, la teràpia avançada i la ciència de dades aplicades a cada individu. Només s'esmenta el treball per referir-se a llocs de treball que es preveu generar, tots ells tecnificats i qualificats. No hi ha **cap referència a les feines de baixa qualificació** que sostenen els processos. Com si ningú treballés a les mines per extreure els materials amb què produir microxips. Tampoc no hi ha ni una sola menció a l'ocupació de la llar ni a les persones jornaleres. Crida l'atenció el **silenci absolut sobre el rol de les llars** com a espai de tancament del cicle econòmic i matalàs del sistema, especialment en etapes d'austeritat i retallades. S'ignora el paper dels treballs invisibilitzats en la contenció de l'actual crisi de cures i en la resposta a les situacions de pobresa (energètica i alimentària, entre d'altres), les mancances en atenció a les situacions de dependència, les llacunes en atenció primària, etc.

El **tecnooptimisme és a la base de la invisibilització dels territoris cos-terra** que sostenen tot procés. El PERTE agroalimentari és potser el més manifest d'aquesta doble invisibilització: hi ha indústria agroalimentària, però no hi ha terra ni agricultores.

Cadenes de valor sense drets, desigualtats ni conflictes

Hi ha un buit pel que fa a qüestionar la matriu socioeconòmica en termes de sostenibilitat de la vida.

Les justificacions i els objectius dels PERTE no estan redactats en clau de drets; molt menys se'n valoren els impactes en aquest sentit. No s'esmenten drets humans ja consagrats (a l'aigua, a l'alimentació i a la salut), ni s'avança en la configuració de drets el reconeixement dels quals es demana (a l'energia i a la cura). Hi ha un clar retrocés quan es **renuncia a plantejar polítiques públiques en termes de drets** per plantejar-les en clau de cadenes de valor.

No hi ha cap referència a les desigualtats que caracteritzen les realitats sobre les quals incideixen els PERTE. Ni rastre de la pobresa energètica, l'hídrica o l'alimentària. Les cures estan desconnectades de les desigualtats de gènere, de classe social, de diversitat funcional i d'estatus migratori, tot i que són un vector clau en aquestes relacions de privilegi/opressió. El caràcter radicalment individualitzat i sense esment a la desigualtat d'accés a la proposta de la salut

d'avantguarda implica perdre de vista tota noció de salut pública i dels determinants socials de la salut¹. La no-incidència expressa sobre les desigualtats **en suposarà l'augment**, atès que els mercats en si funcionen al voltant de dinàmiques concentradores de recursos.

Tampoc no es reconeixen els conflictes actuals i encara menys s'aborden els conflictes futurs que afavorirà l'execució dels PERTE. Alguns d'aquests conflictes són: les disputes previsible en l'ús de les terres per a la instal·lació de camps de renovables (com les macrogranges eòliques) o per a ús agrari; o en l'ús de l'aigua per al regadiu, així com la gran demanda d'aigua que generarà la indústria de microxips, que s'impulsarà fortament (a través del PERTE més quantios). Sobre el paper, s'anuncia un impacte positiu en termes de cohesió territorial, però és un pronòstic optimista basat en una mirada desarrelada a aquesta cohesió, entesa com a inserció en cadenes de valor connectades i no com a redistribució de recursos, reequilibri poblacional o recamperolització. Cosa que redundarà en un augment previsible de les desigualtats entre el món urbà i el rural. A més, el posicionament privilegiat en termes geopolítics globals, pres com a punt de partida, no es qüestiona en cap cas.

¹ Les causes, condicions o circumstàncies que "determinen" la salut. Els determinants comprenen des de factors ambientals, biològics, conductuals, socials, econòmics, laborals, culturals, així com els serveis sanitaris com a resposta organitzada i especialitzada de la societat per prevenir la malaltia i restaurar la salut.

Lògica creixentista reindustrialitzadora i globalment irresponsable

Els PERTE apunten a la **reconstrucció d'una matriu productiva privatitzada, mercantilitzada i financeritzada insostenible** que es basa en l'endeutament i que pivota al voltant de l'eix de generació de valor, és a dir, d'acumulació de capital. D'aquesta manera, la salut, les cures, l'alimentació, l'aigua i l'energia no són **dimensions del benestar** que s'hagin de reorganitzar, sinó cadenes de valor que es poden i s'han d'escalar; **s'enfoquen des del seu rol potencial com a indústries que generen un valor monetari important**, emfasitzant, per exemple, la producció de components sobre la generació d'energia o la promoció de solucions digitals i (bio)tecnològiques per a la salut.

S'incideix únicament en les vies per on arriben l'energia i l'aigua, buscant maneres més netes d'alimentar un consum insostenible, en comptes de partir del caràcter essencial d'aquests béns per a la vida. **No es posen en dubte els usos** per a la vida d'allò que es produeix a les cadenes. Així, no es qüestionen els usos de l'energia ni la necessitat d'una reducció global de la demanda energètica. La (molt qüestionada) aposta per l'hidrogen respon a les necessitats de la indústria i del transport pesats. Es planteja un canvi de tecnologia per garantir aquests sectors mentre que no s'estan garantint les necessitats bàsiques, associades a la dignitat, a la salut i, en definitiva, als drets humans. Lluny de fer passos planificats cap a l'inevitable decreixement en l'ús de matèria i energia a què obliga el col·lapse ecològic, s'aposta per un creixement de les cadenes globals de valor que només podrà estar basat en un **acaparament global major**. El discurs de la digitalització com a economia desmaterialitzada permet obviar aquest aspecte.

El **protagonisme dels ministeris vinculats directament a aspectes mercantils** en la governança dels PERTE és un exemple d'aquesta lògica reindustrialitzadora. El PERTE Agroalimentari el copresideixen els ministeris d'Agricultura i Indústria; el PERTE de Salut, els de Ciència i Sanitat; el PERTE de cures, el de Treball. La **lògica creixentista** es porta a tots els espais socioeconòmics: s'aposta per escalar i internacionalitzar les pimes i les entitats de l'**economia social**. Les pimes poden tenir un paper "d'empreses auxiliars de les grans corporacions", particularment pel que fa a innovacions tecnològiques; addicionalment se sobreentén que són socialment beneficioses al marge del paper que desenvolupen en sectors socialment o mediambientalment nocius. Les

que s'anomenen fortaleces diferencials de l'economia social (que no solidària transformadora) no s'entenen vinculades a la seva petita escala local.

Es pretén posicionar l'Estat espanyol com a **referent europeu o global** en tots els àmbits. Els PERTE agroalimentari, de salut i de cures s'acompanyen de la configuració de hubs d'avantguarda; el d'energia preveu la posada en marxa del segell Energia NextGen per a projectes integrals (dels quals podrien quedar fora iniciatives com les comunitats energètiques perquè se centren en la petita escala, perquè els manquen vincles que els donin aquest caire "integral", o perquè no generen retorns d'inversió exponencials). La recerca d'una posició privilegiada a les cadenes globals de valor contrasta amb el cap de les **dinàmiques extractivistes** globals sobre les quals s'assenta la lògica creixentista i digitalitzadora promocionada. S'imprimeix, per tant, un caràcter marcat **neocolonial** al futur de l'economia europea, acaparadora dels materials necessaris per a la transició energètica i activa promotora del procés de **repatriarcalització** dels territoris que comporta l'extractivisme, com es denuncia des de col·lectius ecofeministes.

Privatitzacions no encobertes

El protagonisme declarat dels PERTE recau a les empreses, cosa que n'explicita l'enfocament privatitzador, tot i que les implicacions seran desiguals atès que els sectors afectats pateixen de diversos graus de privatització. Si ja està consolidada en els casos de l'energia, l'aigua i la terra, la salut és potser la dimensió de l'estat del benestar més pública. En conjunt, es pot parlar d'un fort impacte privatitzador a mans d'un **poder corporatiu cada cop més concentrat**. Es reafirma i/o augmenta la privatització de béns comuns: es dificulta la remunicipalització de l'energia; s'enalteix el model privatitzador del cicle de l'aigua que ha pres força des de la crisi del 2008, i es preveu un acaparament més gran de terres, alhora que es menysprea la proposta pública en àmbits com la salut i les cures de llarga durada.

Els PERTE es plantegen **des de la lògica de les col·laboracions publicoprivades (CPP)**. Cada PERTE no és en si una CPP, però sí que es preveu que tots els fons siguin executats des d'aquesta lògica, i la part més substancial (la més opaca, com ja s'ha esmentat) serà

executada previsiblement per CPP que dominen les grans empreses. És una **privatització reconeguda, però el seu funcionament concret és opac**.

Les dinàmiques privatitzadores i digitalitzadores es retroalimenten perquè la digitalització de les cadenes de valor proporcionarà una quantitat ingent de dades, la propietat i el tractament de les quals no s'especifica. Es pot preveure, com ja ha passat anteriorment, que la gestió caigui en mans privades, directament o en un segon temps, amb la venda de dades per part de l'administració a empreses, cosa que és especialment greu quan es tracta de la provisió de drets bàsics.

D'altra banda, sí que apareixen **agents que s'escapen de la lògica del que és privat amb ànim de lucre i/o del gran poder corporatiu**. No obstant això, **la seva presència no marca un canvi de lògica general**. Es busca l'escalament de pimes i, en alguns casos, de cooperatives, i tenen el protagonisme en cadenes de valor suposadament menors, com les cures, un àmbit configurat com la veta de mercat de les entitats d'economia social. En aquesta lògica, s'hi adjudiquen quanties menors d'execució difusa i d'accés complex (per a comunitats energètiques, habitatges col·laboratius) i no s'hi esmenten els mecanismes que garantiran que les lògiques democratitzadores i no mercantils siguin reals.

Hi ha una **absència total d'una perspectiva de reforç del públic** fins i tot aquells sectors que són constitutius de l'estat del benestar. Per exemple, en salut es perd la possibilitat d'impulsar una indústria farmacèutica pública, i en atenció a la dependència no es fa cap referència al mateix sistema d'atenció a l'autonomia i la dependència. El paper del públic consisteix a ancorar i sostenir les inversions privades. El conjunt dels fons consisteix en això, però també es desenvolupen mecanismes ex professo².

Opacitat, manca de democràcia i centralització

L'opacitat, que permet entreveure un procés de **captura corporativa de la política econòmica**, és la columna vertebral dels PERTE, i està present en:

- **L'elaboració:** la crua retòrica mercantil ens convida a pensar que les mateixes **empreses** que han mostrat "manifestacions d'interès" **han participat directament en la redacció** dels PERTE. Hi ha una absència absoluta de diagnòstics mínimament participatius³.
- **La governança:** a més d'un espai ministerial, tots els PERTE preveuen la constitució d'**aliances per a la governança publicoprivada**. El desconeixement general de quines funcions duran a terme, així com de quines entitats estaran compostes (conegudes només en el cas de l'Aliança de Salut d'Avantguarda) permet preveure que siguin les entitats més aviat vinculades als grans interessos corporatius les que tinguin un paper protagonista en el maneig dels fons. Cal preguntar-se si aquestes aliances són una **pseudoformalització de les finestretes informals**, que han estat fins ara la via d'incidència en els fons europeus per al lobby empresarial.
- **L'execució:** com es repartiran els fons de cada PERTE? La part més transparent de la gestió dels fons són les convocatòries. Tot i això, representen la part més petita dels PERTE, tal com mostra el PERTE d'energia, en què només representen el 4 % del pressupost. Destaca la rellevància central dels ministeris, que lideren els PERTE, és a dir, acrediten i seleccionen les empreses que hi participaran. Segons el procés, una vegada acreditades les empreses, s'haurien de publicar al Registre Oficial d'Hisenda, però a més d'haver trigat catorze mesos a posar en marxa aquest registre, avui encara és buit.

Els PERTE **recullen alguns instruments demandats per a la democratització** d'algunes polítiques econòmiques. Els recullen, però, de manera que acaben sent desactivats. Una mostra n'és l'Observatori de l'Aigua, creat per atorgar segells de qualitat i no pas per a supervisar ni garantir-ne la bona gestió. Algunes reivindicacions, d'altra banda, han estat absolutament menyspreades, com és el cas de la Taula de cures. Al seu torn, els municipis no només no han participat en la fase de disseny i consulta, sinó que a l'hora d'executar-lo estan al mateix nivell que

² Un exemple n'és la compra pública precomercial de serveis d'R+D. Tot i que la CPP està subjecta tant als principis del Tractat de Funcionament de la Unió Europea com als principis de la contractació pública, es troba fora de l'àmbit d'aplicació de les Directives Europees de Contractació Pública i de l'Acord de Contractació Pública de l'Organització Mundial del Comerç.

³ Les manifestacions d'interès consisteixen en una sèrie de sondejos de mercat a través dels quals els ministeris decideixen cap on enfocar les convocatòries i els PERTE. Vegeu aquí.

les empreses, com a meres entitats potencialment beneficiàries, aplicant la mateixa dinàmica creixentista que esmentàvem. Per exemple, exigir consorcis per accedir a convocatòries de l'aigua, en un context d'absència de cultura de mancomunitat, implica *de facto* un abandonament institucional de les poblacions petites. **La tendència és clarament centralitzadora.**

Gairebé sense washing

El discurs hegemònic sobre la transició verda i digital ha tendit, fins ara, a cooptar i instrumentalitzar arguments i conceptes provinents de perspectives crítiques. Els PERTE reproduïen aquest problema? Per optar a aquests projectes calia complir el criteri mediambiental de "no causar dany significatiu" (*do no significant harm: DNSH*) i de la contribució positiva a l'eix transversal d'igualtat de gènere. S'entenia que això primer estava complert mitjançant la signatura d'una declaració responsable. El segon és un compromís sense cap mecanisme previst per tal d'exigir que es respecti. Atesa la manca total d'un sistema d'indicadors per a la supervisió de l'impacte verd o morat, tot es redueix a l'àmbit de l'autoregulació i la retòrica: **hi ha rentat verd i (tènue) morat**. Tot i que el discurs s'està desfent acceleradament en l'actual context de conflicte bèl·lic. Enfront de la situació energètica derivada de la guerra a Ucraïna, s'ha aprovat l'estratègia RePowerEU, que permet saltar-se el criteri DNSH. Ja no cal ni tan sols signar un paper.

Al mateix temps, la **narrativa** de la justificació, els impactes esperats i les mesures proposades són **obertament mercantilistes**. És cridanera l'absència de conceptes que s'havien estès i que corrien el risc de buidar-se de significat (l'agroecologia, la democratització de les cures...). Apareixen alguns termes en disputa, però són pocs i se situen a la perifèria dels PERTE (inversions menors i/o sense desenvolupament clar), com ara les comunitats energètiques, el model d'atenció centrat en les persones amb cures de llarga durada, i la desinstitucionalització de les cures. Brillen per la seva absència també les línies institucionals que, tot i que ja havien estat consensuades, es poguessin llegir com a *washing*, o també com a intents d'una política diferent. Algunes mostres han estat, entre d'altres, l'Estratègia europea "de la granja a la taula" i els objectius de

conservació i reparació d'ecosistemes aquàtics. De fet, en aquest cas fins i tot els diagnòstics venen donats en clau de mercat: no existeixen crisis o desigualtats en salut o cures, no hi ha estrès hídric, només hi ha sectors que són "grans dinamitzadors de la nostra economia". És a dir, ni tan sols podem dir que es tracti de propostes inadequades per als diagnòstics plantejats, atès que, a diferència d'altres polítiques comunitàries, els PERTE no parteixen d'un diagnòstic mínimament ajustat a la realitat.

L'absència de retòrica als PERTE, estesa a la resta de polítiques en una economia de guerra, pot facilitar la crítica, però, alhora, resulta alarmant la crua narrativa mercantilista. **És una pèrdua retòrica que prepara el terreny per a polítiques enfocades al poder corporatiu obertament i plena?**

I, ara sí, què són els PERTE?

Els Projectes Estratègics per a la Recuperació i Transformació Econòmica (PERTE) són la principal forma de canalitzar els fons del **Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència. Espanya Pot (PRTR)**, que s'ocupa d'aterrar el **Pla europeu de recuperació Next Generation (NGEU)** a l'Estat espanyol⁴.

Pla de Recuperació,
Transformació
i Resiliència de l'Estat Espanyol

**ESPAÑA
PUEDE**

(Pressupostos Generals de l'Estat)

Subvencions: **72.000** milions de €

Préstecs: **69.528** milions de €

Total: **141.528** milions de €

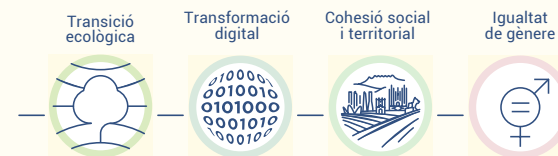
11 Projectes
Estratègics per a
la Recuperació i
Transformació
Econòmica
(PERTEs)

32.298
milions de €

Els NGEU (comunament coneguts avui com a fons europeus, encara que ja existien altres fons anteriors) formen part del conjunt de mesures posades en marxa arran de la pandèmia que busquen la "transformació del teixit socioeconòmic que permetrà la recuperació"⁵. Els NGEU mobilitzen 750.000 milions d'euros, la part principal dels quals la constitueix el Mecanisme de Recuperació i Resiliència (MRR, 90 % dels fons NGEU). Els estats nació poden accedir als fons en la mesura de l'impacte de la pandèmia⁶. Presentar un pla que fos aprovat per la UE era requisit d'accés (en el cas espanyol, el pla *Espanya Pot*, aprovat a l'abril del 2021 i acceptat per la Comissió Europea al juny del 2021). Els NGEU són una eina fonamental per a engegar del *Pacte Verd Europeu* (PVE, presentat al desembre del 2019). Alhora, aquest pacte és una cristallització de l'aposta europea pel capitalisme verd i digital⁷. Els NGEU han rebut crítiques per diversos motius:

- Són **deute** assumit per la UE que serà pagat per tots els estats membres. Pagar el deute suposa supeditar-se als mercats financers i, al cap i a la fi, sempre **comporta austeritat biocida**.
- Venen amb **condicionalitats**. Són obligatòries la reforma laboral, de pensions o fiscal i, en el marc de la UE, les reformes prenen sempre un caire neoliberal.
- El procés d'aprovació i d'implementació es caracteritza per ser vertical, opac i complicat i perquè les protagonistes són les **grans empreses europees**, de manera que les Col·laboracions publicoprivades (CPP) són el format expressament triat per executar els fons.

Eixos
transversals
dels PERTEs

⁴ Formalment, els PERTE són col·laboracions publicoprivades especialment creades amb el Reial Decret Llei 36/2020 per executar els fons NGEU a l'Estat espanyol (en concret, 140.000 milions d'euros corresponents a una de les parts del NGEU, l'anomenat Mecanisme de Recuperació i Resiliència). Sobre col·laboracions publicoprivades, vegeu [aquí](#).

⁵ En un primer moment (maig-juliol de 2020) les mesures engegades eren d'"emergència i rescat". A més, es va suspendre el Pacte d'Estabilitat i Creixement PAC (inicialment fins al 2021, després fins al 2022, i ara fins al 2023), que obliga a contenir la despesa pública. La següent fase de transformació i recuperació, posada en marxa a partir del juliol del 2020, va consistir en els NGEU i en l'augment del pressupost plurenni de la UE 2021-2027. Referències clau per comprendre els NGEU (i en les quals es basa aquest apartat): en el context espanyol Nicola Scherer, Erika González Briz i Nuria Blázquez Sánchez (2021), Bruna Cañada i Nicola Scherer (2022), i Nicola Scherer i Rubén Martínez Moreno (2022). Amb aterratge a Euskal Herria, Euskal Herriak Kapitalari Planto (2021). Sobre Pactes Verds, Alfons Pérez (2021).

⁶ L'Estat espanyol podria sol·licitar fins a un 20 % (140.000 M€) però ha afirmat que només sol·licitarà els ajuts directes no reemborsables (72.000 M€), renunciant als préstecs (68.000 M€).

⁷ Crítiques feministes al capitalisme verd digital o contrapropostes ecofeministes i anticapitalistes són: Júlia Martí Comas (2020), Blanca Bayas Fernández i Joana Bregolat i Campos (2021), Colectiva xxx i SOF (2021), Natàlia Lobo (2022), Sandra Ezquerro, Marina Di Masso i Marta Rivera (2022), Gonzalo Fernández, Erika González, Juan Hernández, Pedro Ramiro (2022), Amaia Pérez Orozco i Gonzalo Fernández (2020).

Quant diners públic per a cada PERTE?

Inversió pública total: **32.298** milions de €

subvencions

licitacions directes

<p>Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme + Taula d'automoció</p> <p>Desenvolupament del vehicle elèctric i connectat</p> <p>4.295 milions de €</p> <p>Aprovat 13/07/2021</p>		<p>M. d'Afers Econòmics i Transformació Digital + Grup d'Experts</p> <p>Microelectrònica i semiconductors</p> <p>12.250 milions de €</p> <p>Aprovat 24/05/2022</p>	
<p>Ministeri per a la Transició Ecològica i el Repte Demogràfic + Diàlegs bilaterals amb agents privats</p> <p>Digitalització del cicle de l'aigua</p> <p>1.940 milions de €</p> <p>Aprovat 22/03/2022</p>	<p>Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme + Aliança del PERTE naval</p> <p>Indústria naval</p> <p>2.193 milions de €</p> <p>Aprovat 15/03/2022</p>		
<p>M. de Treball i Economia Social. Vicepresidència: M. de Drets Socials i Agenda 2020 + Aliança per l'Economia Social i de les Cures</p> <p>Economia social i de les cures</p> <p>808 milions de €</p> <p>Aprovat 31/05/2022</p>	<p>M. d'Afers Econòmics i Transformació Digital, M. de Cultura i Esport i M. d'Afers Exteriors, UE i Cooperació + Aliança per a la Nova Economia de la Llengua</p> <p>Nova economia de la llengua</p> <p>1.100 milions de €</p> <p>Aprovat 01/03/2022</p>	<p>Ministeri per a la Transició Ecològica i el Repte Demogràfic + Aliança per a les renovables innovadores, l'hidrogen renovable i l'emmagatzematge</p> <p>Energies renovables, hidrogen renovable i emmagatzematge</p> <p>6.920 milions de €</p> <p>Aprovat 14/12/2021</p>	
<p>Ministeri per a la Transició Ecològica i el Repte Demogràfic + Diàlegs bilaterals amb diversos sectors</p> <p>Economia circular</p> <p>492 milions de €</p> <p>Aprovat 08/03/2022</p>	<p>Ministeri de Ciència i Innovació, Ministeri de Salut + Aliança Salut d'Avantguarda</p> <p>salut d'avantguarda</p> <p>982 milions de €</p> <p>Aprovat 30/11/2021</p>	<p>Copresidència: Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme; i Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació + Aliança del PERTE Agroalimentari</p> <p>PERTE Agroalimentari</p> <p>1.003 milions de €</p> <p>Aprovat 08/02/2022</p>	
<p>Ministeri de Ciència i Innovació Aliança pel PERTE aeroespacial</p> <p>Aeroespacial</p> <p>310 milions de €</p> <p>Aprovat 22/03/2022</p>			

Les polítiques palanca de l'Espanya Pot es poden organitzar en 30 components. Tots els PERTE s'adeqüen a alguns components. Els cinc PERTE analitzats aquí en desenvolupen 18, com es pot veure en aquesta imatge:

Polítiques palanca i components presents als 5 PERTES

PERTE: ● Salut ● Energía ● Agricultura ● Agua ● Cures

Cinc projectes estratègics en àmbits clau per a la transició ecofeminista

Hem triat analitzar cinc PERTE que aborden àmbits clau per a la transició ecofeminista, com ho són la salut, l'energia, l'alimentació, l'aigua i les cures. La selecció es basa en el fet que tots es poden considerar sectors essencials d'una futura matriu reproductiva sostenible i justa. És a dir, tot i que són imprescindibles algunes modificacions profundes en les maneres com s'organitzen actualment, és indubtable que responen a necessitats bàsiques i que, segons la manera de funcionar, garanteixen o impedeixen l'exercici de drets socials: a l'energia, a la salut, a l'alimentació, a l'aigua i a les cures.

1.

El whitewashing (rentat blanc) dels fons de recuperació.⁸

El PERTE⁹ per a la salut d'avantguarda no té precedents en el nostre context de cap inversió tan elevada i excepcional en la dimensió sanitària. Podria resultar una

oportunitat per cobrir les deficiències del Sistema Nacional de Salut i millorar la salut del conjunt de la població, però això sembla possible?

Descripció

En una etapa avançada de l'expansió de la pandèmia de la COVID-19 en el nostre context i a escala mundial, es va presentar el denominat PERTE per a la salut d'avantguarda¹⁰. El PERTE introdueix el concepte "salut d'avantguarda", que es defineix com "el procés de promoció i protecció de la salut sustentat en el desenvolupament i la incorporació de productes, procediments innovadors i solucions digitals que donen valor a la prevenció, diagnòstic, tractament o rehabilitació dels pacients de manera personalitzada, i permeten afrontar els

nous reptes sanitaris".

Centrada en la **promoció de les solucions digitals i (bio)tecnològiques** al costat de la **personalització dels procediments**, es focalitza en l'**impuls econòmic** que aquestes propostes puguin implicar, cosa que promou el sector de la salut com a important dinamitzador de l'economia espanyola.

El PERTE contempla un pressupost total de 1.469 milions d'euros, 982 milions dels quals provenen del sector públic (821 M€ del Pla de Recuperació, Transformació i

Resiliència i 162 M€ dels Pressupostos Generals de l'Estat). D'altra banda, es calcula que el sector privat invertirà 487 M€, provinents de grans empreses del sector farmacèutic i (bio)tecnològic. De moment, només s'ha publicat una convocatòria (el

passat 6 de maig de 2022), gestionada pel Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme. La convocatòria se centra en actuacions per al sector farmacèutic i de productes sanitaris, amb un pressupost de 50 milions d'euros¹¹.

El PERTE fa al·lusió a l'objectiu de reforçar el Sistema Nacional de Salut –i també el sistema nacional de ciència, tecnologia i innovació–, encara que no desenvolupa el pla per fer-ho més enllà de l'aposta per la inversió en solucions digitals i (bio) tecnològiques. Les línies d'inversió que proposa són les següents:

Impulsar la implementació equitativa de la Medicina Personalitzada de Precisió al Sistema Nacional de Salut: 147,6 M€

Aquesta mesura busca generar noves vetes de mercat i impulsar la creació d'empreses competitives a través de projectes d'R+D+I publicoprivats.

Promoure el desenvolupament de teràpies avançades i altres fàrmacs innovadors o emergents: 143,43 M€

Aquesta línia es desenvoluparà a través de les aliances entre els sectors acadèmic i empresarial i l'enfortiment del teixit industrial amb projectes de col·laboració publicoprivada, com és la "Societat mercantil de medicaments de teràpia avançada".

Desenvolupar un sistema de dades innovador i impulsar la transformació digital de l'assistència sanitària: 395 M€

Amb aquest objectiu volen avançar en la recollida, el tractament, l'anàlisi i explotació de les dades provinents de les diferents fonts per millorar la prevenció, el diagnòstic, el tractament, la rehabilitació i la investigació.

Enfortir i desenvolupar les capacitats dels centres del Sistema Nacional de Salut (línia transversal): sense recursos específics del PERTE.

Invertir en el desenvolupament, digitalització i modernització de la capacitat industrial (línia transversal): 206,9 M€

Ajuts i préstecs per a projectes d'innovació d'empreses farmacèutiques.

Col·laboració i coordinació entre el teixit científic i el teixit empresarial (línia transversal): 40 M€

Mesures destinades a la transferència de tecnologia.

Reforçar la cohesió territorial (línia transversal): 32 M€

S'hi inclouen "Plans complementaris d'R+D+I en biotecnologia aplicada a la salut", sense especificar com contribuïran a la cohesió territorial.

Enfortir la formació (línia transversal): 16,1 M€

⁸ Aquest epígraf és un resum d'una anàlisi més extensa del PERTE per a la salut d'avantguarda feta per Blanca Bayas, que es pot trobar als webs de XXX, ODG i OMAL.

⁹ Projectes Estratègics de Recuperació i Transformació Econòmica (PERTE), regits pel RDL 36/2020, que fins avui no ha estat tramitat com a llei al Congrés dels Diputats.

¹⁰ Disponible a: <https://planderecuperacion.gob.es/como-acceder-a-los-fondos/ertes/perte-per-a-la-salud-de-vanguardia>

¹¹ Disponible a: <https://www.mincotur.gob.es/PortalAyudas/IDI-Farma/DescipcionGeneral/Paginas/beneficiarios.aspx>

Els agents i mecanismes per a l'execució del PERTE es basen en la col·laboració publicoprivada, cosa que inclou la participació empresarial, mentre que les opcions de gestió i provisió pública no es contemplen. A més, **la governança del PERTE queda en mans de la denominada Aliança de Salut d'Avantguarda**, constituïda el 29 d'abril del 2022¹², sota la copresidència de la ministra de Ciència i Innovació i la ministra de Sanitat, i amb la participació de direccions i presidències de grans empreses del sector farmacèutic i (bio)tecnològic. En concret, la representació del sector privat empresarial està conformada per càrrecs directius i de presidència de les principals associacions i patronals del sector com és FENIN, Farmaindústria, AseBio, AMETIC, BioSim, FACME i AESEG¹³. També s'hi inclouen organitzacions en defensa dels pacients i usuaris, com n'és la Plataforma d'Organitzacions de Pacients (POP) i el Fòrum Espanyol de Pacients (FEP)¹⁴.

A nivell polític i de gestió, el conjunt de la proposta depèn de diversos ministeris, com ara el de Ciència i Innovació, el d'Afers Econòmics i Transformació Digital, el de Sanitat i el d'Indústria, Comerç i Turisme, amb un pes diferent en relació amb la gestió de les convocatòries previstes. Les aportacions dels diferents ministeris es divideixen de manera desigual, i el de Ciència i Innovació és el que més hi contribueix¹⁵.

Valoració des d'una perspectiva ecofeminista

Tot seguit presentem un breu repàs avaluador de la narrativa del PERTE per a la salut d'avantguarda.

Què reforça el PERTE per a la salut d'avantguarda i què no?

Quant a la dimensió sanitària, el projecte inclou o desenvolupa els elements següents:

- **La narrativa del PERTE redunda en la creença que la digitalització i la (bio)tecnologia són les solucions** per edificar la denominada salut d'avantguarda, tot fomentant la idea que protegeixen la salut de les persones i "afronten els nous reptes sanitaris". El diagnòstic que s'hi fa se centra en la importància de construir un Sistema Nacional de Salut digital i es justifica en el marc ideològic del capitalisme tecnooptimista.
- **Se centra en l'atenció personalitzada i les respostes individualitzades vinculades a la digitalització i l'obtenció de bases de dades.** Això es duria a terme sota la col·laboració publicoprivada – assumint el risc que siguin les empreses transnacionals les que s'ocupin de la recopilació i la gestió de dades de les persones usuàries en serveis en l'òrbita de la dimensió pública–.
- **La col·laboració publicoprivada és la modalitat** proposada per al desenvolupament.

En canvi, **no s'esmenten ni inclouen al PERTE:**

- **La definició de necessitats prioritàries a cobrir** per a la població en la dimensió de la salut.
- Una proposta de polítiques dedicades a facilitar un accés més gran al sistema sanitari per als diversos col·lectius socials, incloent-hi els sectors de més necessitat i inaccessibilitat. Polítiques que incideixin en els determinants de la salut, molt més efectives en la reducció de desigualtats en la dimensió de la salut.
- Les deficiències de recursos d'un Sistema Nacional de Salut que no s'han recuperat dels impactes derivats de les retallades que es van donar entre el 2009 i el 2018¹⁶. **Mesures per pal·liar la manca de personal** als diferents nivells i/o especialitzacions de l'àmbit sanitari, sociosanitari, infermeria i medicina; des de l'atenció primària¹⁷ fins a les diverses especialitzacions.
- L'oportunitat d'invertir en el sector públic i de **fer possibles centres de recerca o indústria farmacèutica públiques.**

L'aposta per les col·laboracions publicoprivades i l'abandó de la proposta pública

El PERTE per a la salut d'avantguarda –com tots els PERTE– és una nova modalitat de col·laboració publicoprivada. És important assenyalar que les col·laboracions publicoprivades són fórmules que han estat àmpliament qüestionades per diversitat d'entitats i institucions¹⁸. Amb aquesta nova

12 Document de constitució disponible a: <https://www.ciencia.gob.es/InfoGeneralPortal/documento/e63d478f-8901-484a-95f2-3f2b0754c75f>

13 Aquestes associacions i patronals representen moltes de les principals empreses del sector, com els laboratoris farmacèutics GlaxoSmithKline (GSK), Pfizer, Merck, Novartis, Sanofi, Lilly, Fresenius Kabi, Bayer o Esteve; grups de biotecnologia com Asebio; i multinacionals del sector digital com Siemens o Indra.

14 Organitzacions també finançades per grans empreses farmacèutiques.

15 Amb 393,942 M€.

16 Fins ara, la despesa actual sanitària continua sent molt precària en relació amb les necessitats, i els pressupostos per al 2022 no n'indiquen cap augment. També es reivindica integrar altres serveis a l'àmbit de la salut i sociosanitari; per exemple, que la gestió de les residències de gent gran sigui de competència d'atenció primària.

17 Com a eix vertebrador del sistema sanitari, compta amb una alta pressió assistencial i una àmplia reivindicació de disposar de més recursos, com ara l'augment al 25 % del pressupost total de la inversió sanitària.

18 El mateix Tribunal de Comptes Europeu ha publicat un informe sobre els riscos que comporten, centrats en l'endeutament de les arques públiques i la no garantia del bé o servei al conjunt de la població, cosa que implica una vulneració de drets.

fórmula, la seva implementació és més perillosa que la coneguda fins ara, ja que s'eliminen més garanties i es redueixen els terminis de control públic i ambiental en el desenvolupament dels projectes. Es descarta l'opció de gestió pública per a les iniciatives incloses al PERTE.

Implicacions en la sostenibilitat de la vida

El PERTE per a la salut d'avantguarda no evidencia la seva aportació a la sostenibilitat del sistema sanitari, ni tampoc a altres estructures necessàries per a la vida. Les úniques fites que cita –amb un desenvolupament escàs sobre com assolir-les– se centren en: la contribució econòmica del PERTE amb indicador del PIB¹⁹; els llocs de treball que pretén generar²⁰; i, finalment, en dues breus dades sobre impactes socio-sanitaris²¹. Què és el que no visible i és important per a la sostenibilitat de la vida?

Implicacions desiguals sobre els subjectes, les poblacions i els territoris

La millora de la salut –entesa com a qualitat de vida i longevitat– es promou a través de polítiques que incideixen en els determinants de la salut, no pas de proves diagnòstiques tecnificades. El PERTE ni tan sols fa un diagnòstic diferenciat segons les necessitats dels diferents col·lectius socials ni proposa mesures per incidir en aquests determinants.

L'accés a la salut i les desigualtats socials no són l'únic punt cec del PERTE, ja que **no desenvolupa –ni narrativament, ni en les mesures– tres dels quatre objectius transversals que integren tot el Pla de Recuperació en teoria**. Només fa una declaració d'intencions per a alguns d'aquests objectius que no està recolzada en les iniciatives, ni contemplada en la seva integralitat en la proposta. L'únic eix que inclou a nivell d'inversió és el de transformació digital. A continuació especificuem cadascun dels tres eixos que omet:

- **Transició ecològica i energètica:** més enllà d'enunciar que compleix el principi de “no causar dany significatiu”, no es concreten els indicadors que porten a aquesta conclusió. És important esmentar que les tecnologies utilitzades a la Medicina de Precisió necessiten microxips i altres elements que es componen de combustibles fòssils i materials crítics, l'extracció dels quals té un impacte important, que en molts casos es genera a països del Sud Global a través de lògiques neocolonials.
- **Igualtat de gènere:** es redueix a una senzilla declaració d'intencions que no es desenvolupa ni tan sols en la part narrativa. No aporta cap definició o explicació qualitativa sobre com s'implementarà; ni tan sols suggereix indicadors o propostes de quotes de gènere²². Tampoc no integra elements d'altres mirades necessàries per a la sostenibilitat de la vida, com ara la feminista i/o alguna perspectiva social.
- **Cohesió social i territorial:** en alguna de les iniciatives contemplades sí que s'enuncia aquesta voluntat, però sense establir-ne indicadors clars o vinculants;

se centra únicament a redistribuir els fons entre diverses comunitats autònomes.

Reconfiguració de les bases invisibilitzades que sostenen la vida

El PERTE **no garanteix la inversió directa en personal**, cosa que resultaria essencial per acompanyar qualsevol iniciativa de reforç del Sistema Nacional de Salut. La menció que fa amb relació a la feina és que el PERTE crearà fins a 12.688 nous llocs de treball, una estranya quantificació –no arrodonida– que és, a més, totalment insuficient en una inversió d'aquest nivell i tenint en compte la necessitat actual del sistema sanitari.

Els tipus de treballs que es generaran es defineixen com a tècnics i/o especialitzats²³, cosa que invisibilitza alhora els treballs reproductius, que es precaritzaran o no es veuran reforçats a través del PERTE. Com que no s'inverteix en la feina necessària en el sistema sanitari i en l'accés a la salut, **el treball de cures es desplaça, una vegada més, a les llars mitjançant activitat feminitzada**.

Claus per a la disputa

El PERTE per a la salut d'avantguarda deixa molts buits com per preveure que cobreixi les necessitats del sistema sanitari i contribueixi a sostenir-lo. Per extensió, no es preveu que garanteixi la millora de la salut del conjunt de la població. **D'aquesta manera, es perd l'oportunitat d'invertir en mesures que disminueixin les desigualtats de la població pel que fa a l'accés a la salut**.

Actualment hi ha una amenaça de desregulació del sector públic sanitari i expansió del sector privat en els sistemes de salut, és a dir, una progressiva privatització dels serveis sanitaris²⁴ i afèbliment del sector públic. En aquest PERTE –com en la resta, en realitat– s'abandona l'oportunitat d'invertir en el sector públic, i es perd la possibilitat d'una recerca o una indústria farmacèutica pública potent.

El PERTE per a la salut d'avantguarda és una mostra de la proposta digital, com la resta de PERTE. Descarta integrar perspectives de cures o socio-sanitàries i reforça, en canvi, l'opció privatitzadora, **el negoci i la influència de les grans empreses del sector farmacèutic i (bio)tecnològic; i l'aposta tecnòptimista del capitalisme verd**.

19 Contribució al PIB prevista en 4.335,496 M€

20 Estimats en 12.688 nous llocs.

21 (1) Estalvi mínim del 15 % d'anys de vida ajustats per discapacitat i (2) reduir en un 30 % les diferències interterritorials en anys de vida saludables després dels 65 anys.

22 L'únic esment que hem trobat és que es tindrà en compte la igualtat de gènere a les empreses que integren l'Aliança Salut d'Avantguarda.

23 Es defineixen com a treballs adreçats “principalment als que realitzen activitats auxiliars (serveis administratius, comercials, immobiliaris, jurídics o de consultoria); serveis d'atenció sanitària; proveïdors d'energia i fabricants de productes químics i farmacèutics”.

24 Vegeu Les col·laboracions publicoprivades (CPPs) com a eines de privatització. El cas de sanitat a: https://odg.cat/wp-content/uploads/2019/10/odg-cpp3_SANCAST-2.pdf

2.

PERTE D'ENERGIES RENOVABLES, HIDROGEN RENOVABLE

I EMMAGATZEMATGE:

Solucions empresarials i tecnooptimistes per a la transició.²⁵

Descripció

El Projecte Estratègic per a la Recuperació i Transformació Econòmica (PERTE) d'energies renovables, hidrogen renovable i emmagatzematge (ERHA) és un dels PERTE que vertebrava més fons i estratègies de país dins del pla de recuperació *Espanya Pot*. A través d'aquest PERTE es planteja una transició energètica "*designed & made in Spain*", que pretén maximitzar èxits i oportunitats en l'àmbit industrial, econòmic, laboral i d'innovació, implicant la ciutadania i les pimes. El pressupost del PERTE ronda els **16.300 milions d'euros**, dels quals el sector públic n'hi aportarà més de 6.900 milions, que suposadament atrauran una inversió privada propera als 9.500 milions.

Este PERTE se articula a través de cuatro elementos clave:

1. **25 mesures transformadores vehiculades com a instruments concrets d'inversió**, dedicades a les renovables innovadores; a l'emmagatzematge, la flexibilitat i els nous models de gestió intel·ligent de l'energia; a l'hidrogen renovable; a l'Estratègia de Transició Justa; i als plans complementaris de R+D+I. Les **mesures transformadores disposen d'un pressupost públic del MITECO de 3.558 milions** que permetrien captar 5.390 milions més per part d'inversors privats.
2. **17 mesures facilitadores o d'acompanyament** per a la transició energètica; la mobilitat amb gasos renovables; la capacitació, formació professional i ocupació, i l'àmbit tecnològic i digital. Les **mesures facilitadores disposen de 3.362 milions de diners públics**, i es calcula que canalitzarà 4.060 milions més de capital privat.
3. **El segell Energia NextGen**, que és un sistema d'etiquetatge, classificació i seguiment a què accediran els projectes integrals que continguin o representin diferents actuacions i instruments del Pla de Recuperació. Aquest segell els donarà visibilitat de cara a clients i projectes nacionals i internacionals, i una referenciació més àmplia.
4. **Un sistema de seguiment, avaluació i anàlisi de l'impacte** en la cadena de valor de transició energètica a Espanya, en termes d'economia d'escala i valor afegit.

De forma sintètica, el PERTE ERHA pretén desenvolupar i desplegar tecnologia, capacitats industrials i nous models de negoci, investigació i coneixement que reforcin la posició del lideratge de l'Estat espanyol al camp de les energies renovables.

Pel que fa a la **governança**, el Ministeri de Transició Ecològica i el Repte Demogràfic és l'organisme que centralitza i coordina el conjunt de mesures impulsades pel PERTE. Tot i així, a causa de la multitud d'agents que participen en les diverses actuacions previstes, es preveu la creació de dos espais de governança. Un espai de governança interministerial, en què participen els ministeris d'Indústria, Comerç i Turisme; Afers Econòmics i Transformació Digital; Educació i Formació Professional i Transports, Mobilitat i Agenda Urbana. I l'Aliança per a les renovables innovadores, l'hidrogen renovable i l'emmagatzematge creada per tal d'involucrar el sector privat.

²⁵ Aquest epígraf és un resum d'una anàlisi més extensa del PERTE "energies renovables, hidrogen renovable i emmagatzematge" realitzat per Irene González i Mònica Guiteras, que es pot trobar als webs de XXX, ODG i OMAL.

Valoració des d'una perspectiva ecofeminista

El PERTE ERHA alinea la seva justificació de necessitats completament amb els postulats del *Pacte Verd Europeu*, de manera que promou una sortida conjunta de la crisi que passi per una recuperació verda i la inversió en solucions empresarials i basades en la tecnologia que contribueixin a la descarbonització de l'economia. En tot moment manté una línia tecnooptimista, basada en l'impuls de noves tecnologies necessàries per a la reducció d'emissions –hidrogen verd, renovables marines, noves formes d'emmagatzematge– que no posen la vida al centre, sinó que se'n serviran per a noves dinàmiques de reindustrialització. Es destaca contínuament l'oportunitat que suposa el lideratge d'Espanya en aquesta matèria, en clau de possessió de "cadena de valor en els diferents àmbits de la transició energètica". De fet, consolidar la cadena de valor és un dels objectius principals del PERTE, com també n'és un posicionar el sector empresarial nacional per adquirir i mantenir lideratge a escala europea i global.

Es parla d'oportunitats socials i ambientals, de necessitat d'innovació social i de democratització, i se n'esmenta el principi de *no significant harm* (DNSH), però tindran un paper no vinculant. A més, es passaran per alt o empitjoraran les situacions de pobresa energètica o la garantia del dret a l'energia (no s'esmenten ni una sola vegada al document), així com els impactes en tercers països del Sud Global que compten amb territoris rics en minerals i materials clau en la transició energètica. És central l'impuls per a la construcció d'infraestructures de generació renovables (amb especial

èmfasi a les marines), d'emmagatzematge i d'hidrogen i les aliances publicoprivades i privades per tirar endavant aquests projectes. Es promou la construcció de grans electrolitzadors i valls o clústers d'hidrogen que, donats els alts costos de generació que tenen, **no serien possibles sense el suport i el finançament públics, encara que els beneficis seran presumiblement per al sector privat**. Passa el mateix amb els parcs eòlics marins, o les infraestructures d'emmagatzematge que, d'altra banda, requereixen encara un ús intensiu de minerals de conflicte i terres rares.

La justícia social aplicada a les solucions i mesures per a una transició justa es limiten a tractar de manera subsidiària les comunitats energètiques, i **el paper de la ciutadania és merament secundari en les actuacions proposades** al PERTE.

Governança i democratització?

Més enllà de la governança interministerial i del paper clau del Ministeri per a la Transició Ecològica i el Repte Demogràfic (MITECO) i l'Institut per a la Diversificació i Estalvi de l'Energia (IDAE), es reserva un paper important per a l'Aliança per a les renovables innovadores, l'hidrogen renovable i l'emmagatzematge (eminentment representat pel sector privat). A més, en cap moment s'esmenten de manera explícita les administracions regionals o locals més enllà de la seva participació o possible recepció de fons en alguna mesura o actuació concretes.

El marc temporal mateix, que pretén que tots els PERTE estiguin concedits el 2023 i executats a finals del 2026, implica la mobilització d'un volum important de fons a curt termini i mitjà termini, la qual cosa requereix inversors que es vegin cridats pel fet de rebre alts retorns en poc temps. Aquest element dificulta molt que

agafin rellevància els agents més petits de l'economia social i solidària com les cooperatives, o fins i tot les empreses públiques municipals que no permetin economies d'escala i models de negoci d'alt valor afegit i capacitat de generar alts retorns financers.

Reprivatització

S'observen perills clars d'una nova onada privatitzadora, a través de nous formats i eines. El PERTE planteja receptes per al *business as usual* però vestit d'innovació i incorporant les pimes, això sí, especialment les pimes globals, tecnològiques i que es puguin incorporar en esquemes d'eficiència i rapidesa. Les grans empreses privades i transnacionals seran les úniques que responguin a aquest tipus de requisits. Això deixa fora els esquemes publicocomunitaris i les iniciatives de remunicipalització de determinats sectors que ja a la dècada dels 90 van ser privatitzats i/o liberalitzats. No només es plantegen fórmules de col·laboració publicoprivada (CPP), sinó també col·laboració entre diferents ens privats.

No es proposen processos de publicació ni desprivatització, ni tan sols un impuls real del publicocomunitari, i tan sols s'esmenten els agents locals sense eines ni mecanismes reals de participació efectiva, ni a nivell democràtic o de governança ni a nivell financer. Sense aquest tipus d'eines i perspectiva, l'arrelament real dels projectes al territori són meres paraules sense concretar.

Passa el mateix amb la instal·lació de xarxes intel·ligents, sota un procés de recentralització més que probable en benefici de les empreses de l'oligopoli que dominen majoritàriament el sector de la distribució. El PERTE obstaculitza que aquest procés de manteniment i

adequació de les xarxes de distribució posi realment en qüestió la seva gestió privatitzada i la tasca deficient de dimensionament i cura d'aquestes xarxes per part de les grans distribuïdores de l'oligopoli, que són les que principalment s'hi han mostrat interessades.

Relocalització i cohesió territorial?

El PERTE no concreta mecanismes ni propostes per a una relocalització major ni presència o sobirania dels territoris sobre la seva terra i recursos, i tendeix a aprofundir en la generació de noves zones de sacrifici o a consolidar el sacrifici de territoris que ja han estat espoliats. Es plantegen algunes línies d'actuació que aparentment pretenen renovar processos productius i tendir al reaprofitament, però sense qüestionar com continuaran els territoris del Sud Global sostenint el Nord Global. La substitució d'aerogeneradors antics per màquines noves, el reciclatge i el tractament dels equips retirats o el desenvolupament del biogàs a partir de la valorització de residus o activitats agropecuàries, així com la conversió a biometà, entre d'altres, no tenen en compte la gestió necessària de la demanda energètica (no només del consum final, sinó d'aquella que es fa servir en els processos intermedis) i el decreixement obligat dels nostres models productius, sense que això recaigui de forma desigual a les llars o en determinades zones.

I els límits del planeta?

El PERTE ERHA no planteja una reducció –ni tan sols control i gestió de la demanda– en relació amb els límits físics del planeta, sinó que aposta pel canvi de tecnologia perquè tot segueixi igual. Es planteja també una aposta per l'hidrogen associat a sectors d'ús intensiu d'energia, per "descarbonitzar-los", no transformar-ne ni posar-ne en qüestió el consum: el transport pesant, la siderúrgia, el ciment, la indústria química, etc.

En definitiva, es promou la capacitat de fabricació d'equips i components associats a les renovables, cosa que implica l'ús intensiu de minerals crítics i de materials escassos. També entra en joc el consum energètic intensiu que comportarà l'impuls de (més) digitalització, per part dels centres de servidors descentralitzats, i no només l'ús elevat d'energia per al funcionament d'aquests servidors, sinó també l'extractivisme necessari per construir-los.

Revaloració dels treballs de cures?

Pel que fa a l'ocupació, el PERTE planteja crear més de 280.000 llocs de treball (incloent-hi directes, indirectes i induïts) "sostenibles i de qualitat". Això es pretén aconseguir mitjançant una visió o un conceptualització de l'Estat espanyol com a "potència mundial en renovables", és a dir, posicionant el país com a referent tecnològic que desenvolupi i implementi diferents tecnologies, consolidi les cadenes de valor de les energies renovables, i empenyi nous models de negoci i innovació social, així com la integració d'aquests negocis en diversos sectors productius. Tot això sense posar al centre els treballs de cures ni la vulnerabilitat i la interdependència. Les llars i territoris vulnerabilitzats seguiran als marges sense accés real a aquests finançaments, llocs de treball, nous models de negoci, etc., aprofundint en la precarització de determinats treballs no associats a aquest model verd i digital. A més, l'ampliació de la frontera extractivista al Sud Global també activarà (més) cadenes globals de cures.

Claus per a la disputa

És urgent confrontar els missatges que defensen que és possible assegurar un creixement econòmic mitjançant una transició energètica orientada cap al sector privat i cap al foment de noves tecnologies i de processos d'electrificació i digitalització, suposadament neutre en emissions, que garanteixi un escenari d'emissions neutres el 2050.

Alhora, cal resignificar el paper dels ens públics, i dels publicocomunitaris, en un sector clau com l'energia. El PERTE es limita a plantejar un sector públic, estatal i centralitzat que es basa en el suport econòmic a noves línies de recerca tecnològiques i a costoses iniciatives del sector privat, i és cec al problema dels límits naturals, de les desigualtats, del gènere o de l'acumulació de poder del sector empresarial (especialment de les corporacions i capital transnacional) al sistema energètic. Es deixa enrere l'escala local i més propera a la realitat de les llars i els territoris.

Finalment, el PERTE conté propostes que podrien anar en una direcció més social i democratitzadora com ara les **comunitats energètiques, però s'entreveu que es tracta de programes que no ocupen la centralitat de la inversió** i que estan tenint, de moment, una manca de transparència i participació preocupant.

3.

PERTE

AGROALIMENTARI:

Ni agro,
ni alimentari.²⁶

Descripció

L'objectiu del PERTE agroalimentari és **promoure el desenvolupament integrat de tota la cadena agroalimentària a través de la digitalització dels processos i de la incorporació de coneixement i innovació**. Es promulga que així faciliten l'accés a aliments sans, segurs i sostenibles, que cobreixin les necessitats d'una població cada cop més segmentada i amb una demanda més gran d'aliments amb atributs saludables i mediambientalment sostenibles. A més, es plantegen **tres objectius estratègics**

per millorar el sector agroalimentari: 1) competitivitat, 2) sostenibilitat i 3) traçabilitat i seguretat; i un quart objectiu transversal, el denominat repte demogràfic.

Quan va ser aprovat, el febrer del 2022, el PERTE Agroalimentari es va dotar d'una inversió pública de 1.002,91M€ per als tres eixos d'actuació i les mesures i objectius definits. L'11 de maig de 2022, es va anunciar l'increment del PERTE en un 80 %, en concret en 800 M€ més, per a la transformació de la indústria

agroalimentària i la millora de la gestió de l'aigua i la modernització dels regadius, la convocatòria dels quals hauria d'haver-se obert al juliol. Tot i això, a dia d'avui no hi ha notificació oficial a la pàgina web del PRTR, i per analitzar-ho hem tingut en compte les dades oficials disponibles.

El PERTE es justifica des de la importància estratègica del sector agroalimentari per a l'economia estatal i el seu valor essencial per a la seguretat alimentària de la població. Fa una radiografia del sistema agroalimentari respecte de la producció, la indústria agroalimentària i l'R+D+I del sector, i planteja una sèrie de reptes vinculats a la cadena alimentària enfocats al que anomenen el desenvolupament sostenible, la modernització i la digitalització. Els reptes es relacionen de forma generalista amb algunes necessitats sonades del sector d'aquestes darreres dècades: la sostenibilitat des de la producció

al consum, el relleu generacional, l'alimentació i salut, el paper de la dona en la cadena alimentària, la digitalització i la innovació i estratègies institucionals més globals com l'Agenda 2030 o l'Estratègia "de la granja a la taula". A més, aquests reptes afirmen que generen una sèrie d'impactes, capacitat d'arrossegament (impacte estimat al PIB de 3.000 M€) i un potencial transformador que del sector en la societat, perquè promou l'ocupació de qualitat, especialment per a l'assentament al medi rural, per abordar el repte demogràfic (s'estimen entre 12.250-16.300 nous llocs de treball de qualitat) i per l'impacte positiu respecte de la reducció de la càrrega administrativa i burocràtica per a les persones productores. A més, s'argumenta pel valor de la seva contribució a l'economia circular i a la reducció de l'impacte ambiental del sistema agroalimentari.

Tant la radiografia del sistema agroalimentari com els reptes es presenten per definir i justificar allò que constitueixen els tres eixos d'actuació:

Enfortiment industrial del sector agroalimentari: 400 M€

Aquest eix s'estructura en tres blocs: competitivitat, sostenibilitat i traçabilitat, i seguretat alimentària. El finançament és per a automatitzar i digitalitzar processos (dades, logística, modernització de maquinària, substitució amb materials renovables...).

Digitalització del sector agroalimentari: 454,35 M€

Entre els projectes específics del segon eix destaca el Kit digital amb més del 27 % del finançament total, que consisteix en la digitalització de les pimes i que es planteja tramitable a través dels anomenats agents digitalitzadors. Aquesta actuació serà complementària a l'actuació orientada a l'Aplicació d'agricultura de precisió i tecnologies 4.0 al sector agrícola i ramader (mesura C3.14) que han d'executar les CCAA i que suposen 80 M€ més.

Recerca en l'àmbit agroalimentari: 148,56 M€

Les mesures més importants d'aquest eix són el desenvolupament de dos plans complementaris amb les CCAA: el Programa R+D+I en Agroalimentació i el Programa R+D+I en Ciències Marines, a més de les missions per a la Ciència i la Innovació i les actuacions de R+D en tecnologies prioritàries.

²⁶ Aquest epígraf és un resum d'una anàlisi més extensa del PERTE agroalimentari realitzat per Mirene Begiristain Zubillaga que es pot trobar als webs de XXK, ODG i OMAL.

Abans d'ésser aprovat, el PERTE Agroalimentari ja es vinculava amb cinc de les polítiques palanca del PRTR i diversos components que inclouen 11 mesures facilitadores. Entre aquests components destaca el Component 3 (C3): Transformació ambiental i digital del sector agroalimentari i pesquer. Aquest C3 consta de nou reformes i onze projectes d'inversió relacionats amb la digitalització, la millora de l'eficiència en regadius i l'impuls a la sostenibilitat i la competitivitat. Es planteja que el Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació (MAPA) sigui qui gestioni en tres anys 1.051 milions d'euros associats al component 3. El 54 % de l'import es repartirà en allò que planteja com a "modernització" de regadius a través de la Societat Mercantil Estatal d'Infraestructures Agràries (SEIASA), i s'indica que es desenvoluparà en "cooperació" amb les comunitats autònomes (CCAA) i les comunitats de regants. S'indica que la resta es distribuirà a través del que han anomenat el Pla d'Impuls de la sostenibilitat de l'agricultura i la ramaderia, que recull un conjunt d'inversions en agricultura de precisió, eficiència energètica i economia circular i en l'aprofitament d'energies i gasos renovables.

A més, el PERTE Agroalimentari també va lligat al PERTE d'energies renovables, hidrogen renovable i emmagatzematge. Alguns dels ajuts s'ubiquen en els plans complementaris de les CCAA (algunes convocatòries estan obertes) i és important tenir en compte que les inversions purament agroramaderes seguiran sent finançades a través de la Política Agrària Comuna europea (PAC) procedents dels fons FEADER o FEAGA i dels nous FEDER per a la indústria de transformació, els FEADER per a la primera transformació o els LEADER per a zones rurals.

Els organismes responsables d'aquest PERTE són el Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme per a l'eix 1, el MAPA i el Ministeri d'Afers Econòmics i Transformació Digital per a l'eix 2 i principalment el Ministeri de Ciència i Innovació per a l'eix 3. El model de governança disposat per al desenvolupament presenta dos nivells. D'una banda, un nivell que anomenen interministerial, on s'estableix un grup de treball en què participen, amb diferents rols i rangs, membres del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme, del MAPA, del Ministeri d'Afers Econòmics i Transformació Digital, del Ministeri de Ciència i Innovació i del Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030. En aquest sentit, el repartiment de rols en presidència i vicepresidència es fa clarament a favor dels ministeris d'Indústria i Agricultura.

D'altra banda, un segon nivell en què es fa una menció explícita a les col·laboracions publicoprivades (CPP) i a l'objectiu d'involucrar el sector privat a la denominada Aliança del PERTE Agroalimentari, identificant-se com a espai de participació i interlocució. Aquest segon nivell incorpora, a més del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme i del MAPA, "membres del Grup de treball Interministerial, representants de l'Agència Espanyola de Seguretat Alimentària i Nutrició del Ministeri de Consum, representants de les CCAA, representants del sector privat (patronals i associacions), organitzacions agràries, cooperatives agroalimentàries, centres tecnològics o altres entitats que participin en el PERTE perquè hagin estat adjudicatàries d'algun dels instruments de suport contemplats, així com principals agents que facilitin una interlocució i seguiment integrals".

Valoració des d'una perspectiva ecofeminista

Tant la radiografia del sector agrari i alimentari com els reptes que s'esmenten al PERTE es presenten de manera superficial i buida, sense aprofundir en les raons de fons que els han generat i negant les bases que realment el sostenen. Les mesures-resposta es redueixen a qüestions de traçabilitat, modernització, seguretat alimentària, digitalització, R+D+I, etc., que tenen poc a veure amb les raons sociopolítiques que les han causat. Fins i tot malgrat que s'esmenta l'Estratègia europea "de la granja a la taula", els objectius d'aquesta estratègia apareixen al PERTE vinculats únicament a la indústria respecte a l'ús de tecnologies, disseny d'aliments, xarxes de transport...

Com és possible resoldre els problemes de fons si no s'aborden polítiques agràries i alimentàries en clau de justícia social, sense implicar al sistema alimentari de manera integral, sense respondre a les necessitats pròpies dels col·lectius implicats, sense abordar els drets socials vinculats a l'accés a una alimentació sana i sostenible i sense el medi rural i les persones que hi habiten?

Tot i que és evident la cooptació d'alguns conceptes ja esmentats (sostenibilitat, resiliència, cohesió, inclusió, cooperació...) el PERTE ni tan sols gosa d'esmentar ni una sola vegada *agroecologia*, ni *agricultura ecològica*, ni *cures*, ni *feminisme*, quan la paraula *digital* apareix més de 70 vegades. Així, mentre que en altres àmbits el debat sobre la cooptació de l'agroecologia o el rentat morat estan sobre la taula, en

aquest cas el rentat amb una mica de verd sembla que és més que suficient perquè el PERTE pugui colar sense més ornaments.

Concretament:

No es qüestionen els pilars del model de producció.

S'aprofundeix en un model productivista, dependent d'entrades (en aquest cas de tecnologia i de materials), en benefici de l'extractivisme i de l'acaparament de terres i sense qüestionar els límits ecosocials del model de producció alimentària i els impactes i implicacions que se'n deriven. Tot plegat contribueix a consolidar centres i perifèries espoliades als territoris. La continuïtat de la intensificació productiva del PERTE es reforça, per exemple, amb la línia de finançament del PRTR per als sistemes de regadiu, una mesura que és conseqüència del desgast propi generat pel model productiu insostenible i desertificador. És cridaner que quant a la recepció de finançament no es plantegin ni limitacions ni incompatibilitats per a la participació per raons de relació prèvia o simultània amb projectes o models d'impacte negatiu ecològic o social (*do no significant harm*: DNHS), ni es defineix un sistema de seguiment d'impactes, de manera que el *washing* està assegurat.

Tot i que es parla de sistema agroalimentari sostenible, en realitat es tracta de finançament al sistema agroindustrial digital, robotitzat i genòmic.

Es financen les corporacions de la indústria i les empreses d'infraestructures i serveis per a l'automatització de processos en clau robòtica i digital, així com les institucions i organitzacions amb perfil R+D+I on la biotecnologia es tradueix en projectes de "millora genètica" (sense dir-ne transgènics), hidroponia, aquaponia o carn artificial, en nom de l'eficàcia dels cultius i les propietats saludables dels aliments i amb una pèrdua permanent de biodiversitat.

Es busca una agricultura sense agricultores.

Encara que la terminologia és diversa, el terme *agricultura 4.0* pot resumir la línia de treball del PERTE Agroalimentari a través de "la tecnologia de *blockchain*, l'Internet de les coses, la intel·ligència artificial, al servei tant de l'agricultura i ramaderia de precisió com de la indústria 4.0". En aquest sentit, s'alineen amb diversos megaprojectes agroindustrials robotitzats i infraestructures digitalitzades que ja veiem als territoris; estratègies globals que neguen el territori-terra i invisibilitzen integralment les persones productores, situant-les a la perifèria d'aquests projectes o bé com a mà d'obra subcontractada precàriament, o bé expulsant-les directament dels seus territoris.

Es genera una narrativa on la crisi sistèmica es camufla amb "oportunitats de negoci" i amb un missatge d'igualtat d'oportunitats.

Es genera una narrativa on són perfectament compatibles conceptes com el creixement, la lluita contra el canvi climàtic, la gestió sostenible d'energia i materials, el repte demogràfic o el relleu generacional i l'ocupació de qualitat per a joves i dones, entre d'altres. És més, es presenta com un marc d'igualtat d'oportunitats per generar nous models de negoci, una oportunitat per a la igualtat entre homes i dones, fins i tot una oportunitat per aprofundir en la democràcia, fent *tabula rasa* i obviant el punt de partida desigual per accedir, no sols al finançament, sinó també al marc de fixació de criteris en el repartiment i els espais de decisió on les mesures del PERTE s'han definit.

No hi ha cap mesura que pretengui abordar les violències generades per les condicions de treball de les temporeres o les desigualtats generades per les polítiques agràries i la vinculació que tenen amb la precarietat dels projectes agraris agroecològics i de petita escala, o les dificultats per iniciar nous projectes d'instal·lació, que a més incideixen especialment en les dones. Tampoc no hi ha referències per abordar el que passa a les llars amb les tasques d'alimentació, ni el paper vinculat a les cures de les dones del medi rural, ni les discriminacions de gènere quant a l'accés a una alimentació sana i sostenible.

Manifesta manca de transparència i democràcia.

No hi ha res més enllà d'explicitar els dos nivells de governança i el foment clar de les CPP. Aquest plantejament implica la manca de transparència respecte a qüestions de funcionament, criteris de decisió i mecanismes de control, també respecte a la pèrdua d'obertura i l'exclusió d'agents socials i locals i, sobretot, continua dificultant l'articulació i la construcció de xarxes alimentàries que generin una transició agroalimentària real, justa i democràtica. A més, en el procés d'execució del PERTE, hi conflueixen problemes de terminis i problemes burocràtics per a les organitzacions agràries, alimentàries o socials, per la qual cosa en la pràctica els és poc viable participar o accedir al que se suposa que volen promoure. Hi ha una manca d'informació respecte al contingut dels projectes subvencionats concretament, al seu seguiment i als processos relacionats amb el desenvolupament del PERTE. Tot i que es planteja un cronograma, no se sap si s'està executant en el temps planificat o si s'han fet canvis importants, com l'increment recent del 80 %.

Es desvinculen profundament el consum alimentari i el territori.

Entre els reptes i les necessitats del sector que es recullen en la narrativa del PERTE, s'esmenten els aliments saludables i de qualitat i el seu disseny o el creixement de la consciència respecte a l'alimentació i la salut. S'obvia, però, la realitat del consum majoritari d'aliments processats, la important repercussió de la comercialització de l'alimentació poc saludable en la societat –especialment en els col·lectius més vulnerables– o com la despesa pública sanitària en malalties associades a una mala alimentació (que suposen una despesa pública a la UE equiparable al 7,8 % del PIB) tenen un component clar de classe social. En cap moment no s'aborda el model de consum, ni l'accés i el dret col·lectiu a l'alimentació saludable.

No s'esmenten ni una sola vegada els canals curts de comercialització, ni tan sols es discrimina quin és el plantejament del model de comercialització per a la transició en un moment de crisi climàtica on els aliments recorren milers de quilòmetres de mitjana per arribar als nostres plats. Tampoc no es para atenció a les múltiples restriccions estructurals que sovint defineixen la possibilitat de l'elecció alimentària (precarietat financera, pobresa relativa, viure en un desert alimentari, etc.) i no s'afegeixen mesures per generar un entorn alimentari més sa o per provocar canvis relacionats amb el consum d'aliments per als qui més ho necessiten. A més, la desvinculació entre consum i territori que genera la revolució verda es normalitza completament sense prendre consciència de la importància de perdre aquests coneixements i aquests vincles entre l'alimentació i el territori i, en conseqüència, també entre les comunitats urbanes i les rurals.

Sembla que l'únic paper i alternativa de les persones consumidores d'aliments en la construcció d'un sistema alimentari sostenible és comprar i consumir. Això descarta la naturalesa política dels aliments i els sistemes alimentaris, i el fet que les persones i les comunitats tenen un dret col·lectiu a una alimentació saludable i sostenible i a participar directament en processos democràtics i oberts al voltant del futur dels seus aliments, un element clau de la sobirania alimentària.

Claus per a la disputa

Des de l'agroecofeminisme, amb diagnòstics i propostes d'acció i canvi situats i construïts col·lectivament des dels territoris, es proposa avançar en una doble desprivatització:

- **desmercantilitzar** a través d'articulacions entre persones i col·lectius i institucions públiques per poder afrontar la posada en marxa de projectes agraris en condicions dignes, poder afrontar els ritmes diaris tant per als treballs de cura mútua que ho requereixin com per als treballs agraris, i facilitar-ne la participació i la vida comunitària sense haver d'augmentar les jornades laborals ni la precarietat que dificulta permanentment la construcció de projectes agraris i alimentaris;
- **desfamiliaritzar** i qüestionar les relacions de poder a la família i la idealització de la «família camperola» per poder confrontar i modificar les relacions patriarcales i l'imaginari social de la producció agrícola. En ambdues direccions resulta fonamental reforçar allò comú i allò públic, en les seves múltiples formulacions possibles.

Altres claus/pilars des de la perspectiva agroecofeminista tenen a veure amb:

- **La transició cap a sistemes agraris menys complexos**, que explorin les possibilitats de biointensificació, que afavoreixin la fertilitat de la terra, amb maquinàries adaptades a petita escala i amb menys despesa energètica, i aprofundint en els aprenentatges productius i de maneig agroecològics.
- **La relocalització dels processos socioeconòmics a través de les Xarxes Alimentàries Alternatives**: parlem d'avançar en l'articulació de la producció i el consum, de creació de relacions de confiança, de transparència i de reequilibrar les relacions de poder a la cadena alimentària, amb una vocació de transformació social i política, més enllà de distintius de qualitat o indicadors geogràfics on s'estandarditzen processos productius que generen productes on es posicionen còmodament els grans operadors.
- **La governança i l'articulació col·lectiva entre agents al sistema agroalimentari**: des d'una perspectiva agroecològica, l'escalament horitzontal i vertical és necessari per amplificar l'agroecologia i construir territoris agroecològics. En aquests processos, són fonamentals els criteris organitzatius i de distribució del poder, els mecanismes per a la dinamització, la facilitació, la comunicació, la reflexivitat i la generació de relacions de confiança i les decisions conscients respecte de les estratègies multinivell o la participació d'agents públics o comunitàries.

Lluny de fer una proposta històrica i abordar el desafiament humà i alimentari per impulsar transicions ecològiques i socials reals, el PRTR i el PERTE Agroalimentari continuen aprofundint en el camí de la revolució verda i en les conseqüències ambientals, econòmiques, socials i culturals. Eludeix en els seus objectius i mesures la producció i el consum d'aliments, i dona la centralitat absoluta a la indústria i a les CPP, mostrant la manca de neutralitat i la preferència del que és privat enfront del que és públic i comunitari, dels interessos enfront dels drets, de la gran escala enfront de la petita, de l'agroindústria enfront de l'agroecologia, de l'extractivisme enfront de la vida. Tot per continuar impulsant radicalment la mercantilització de la cadena alimentària i el territori, la producció agroindustrial i digital i els models patriarcales hegemònics. No es reconeixen les dependències del model productiu, ni la superació dels límits biofísics i la seva insostenibilitat ni les bases sobre les quals se sosté el sistema, cosa que agreuja encara més les crisis ecosistèmiques, sense avançar de manera planificada i redistributiva localment i global cap a l'escenari necessari i urgent de decreixement metabòlic amb justícia global.

4.

PERTE DE DIGITALIZACIÓ

DEL CICLE DE L'AIGUA:

una oportunitat perduda per a una transició hídrica ecofeminista.²⁷

Descripció

El PERTE de digitalització del cicle de l'aigua té com a objectiu transformar i modernitzar els sistemes de gestió de l'aigua, tant al cicle urbà com al regadiu i la indústria, utilitzant com a eina principal la digitalització acompanyada de la innovació i formació. El PERTE pretén impulsar les noves tecnologies de la

informació al cicle integral de l'aigua amb la intenció de: 1) millorar el coneixement dels usos de l'aigua, 2) incrementar-ne la governança i transparència, 3) avançar en el compliment dels objectius ambientals que marquen la planificació hidrològica i les normatives internacionals i 4) generar ocupació d'alta qualificació tècnica.

En la línia argumental destaca el pes que s'atorga a la dimensió econòmica de l'aigua definint-se en diverses ocasions com a "component estratègic de la nostra economia" (Memòria, pàgs. 6, 13 i 15). Al llarg del document, es presenten les dades de la seva aportació al PIB,

aproximadament un 1 % (uns 7.600 M€ a l'any), i la generació de 27.000 llocs de treball directes i 35.000 indirectes el 2018 (Memòria, pàg. 15), i es consolida així una narrativa que dibuixa l'enorme potencial del recurs com a motor del capitalisme verd digital sustentat pel Pacte Verd Europeu.

Per assolir els objectius, estableix les quatre línies d'actuació següents que abasten de manera íntegra la gestió del cicle hidrològic. Per posar en marxa les actuacions previstes, el PERTE pretén mobilitzar 3.060 milions d'euros, amb una inversió pública directa de 1.940 milions d'euros i estimant-se la mobilització de 1.120 milions d'euros de col·laboració publicoprivada.

Millora de la governança en matèria de gestió dels usos de l'aigua: 10 M€

La mesura estrella d'aquesta línia d'actuació és la creació d'un Observatori de la gestió de l'aigua a l'Estat espanyol i el segell de "gestió transparent de l'aigua" al qual va destinat tot el pressupost.

Impuls a la digitalització dels organismes de conca: 225 M€

El PERTE defensa un impuls necessari a la digitalització dels organismes de conca (69,9 M€) mitjançant un pla d'inversió interna basat en el component 5 del PRTR.

Desenvolupament de programes d'ajuts per impulsar la digitalització als diferents usuaris de l'aigua a Espanya: 2.820 M€

La gran aposta del PERTE és la digitalització del cicle urbà de l'aigua mitjançant programes que incloguin un o més termes municipals que superin els 20.000 habitants. Les bases determinen que poden presentar sol·licituds els operadors dels serveis d'aigua urbana de capital 100 % públic, així com les societats concessionàries gestores de l'aigua urbana mixtes o privades. Aquesta línia d'actuació s'emporta el gruix del pressupost i el total de la partida mobilitzada per les col·laboracions publicoprivades, de manera que es destinen 720 M€ a la digitalització del cicle urbà de l'aigua²⁸.

Foment de la formació i innovació en competències digitals en l'administració i la gestió de l'aigua: 5 M€

Les mesures en aquesta línia se centren en l'elaboració de guies tècniques, recomanacions i materials divulgatius, i la part d'innovació queda a la sort d'altres convocatòries.

²⁷ Aquest epígraf és un resum d'una anàlisi més extensa del PERTE de digitalització del cicle de l'aigua realitzat per Ruth Pérez que es pot trobar als webs de XXK, ODG i OMAL.

²⁸ La primera convocatòria de subvencions en concurrència competitiva de programes singulars de digitalització del cicle urbà de l'aigua, amb uns rangs d'import de la subvenció d'entre 3 i 10 milions d'euros fins a 200 milions d'euros, s'ha posat a disposició per a la realització de tràmits d'audiència pública entre el 9 i el 29 de juny del 2022.

El PERTE de digitalització del cicle de l'aigua presenta connexions amb altres PERTE com el de PERTE d'energies renovables, hidrogen renovable i emmagatzematges, el PERTE Economia circular, l'Agroalimentari i l'anunciat PERTE Aeroespacial. Tots tenen en comú l'aposta per la modernització a través de la digitalització, l'eficiència de les cadenes de valor i una esperada millora en el posicionament de la competència al mercat, i abandonen els vincles de les transicions hídrica, energètica i agoralimentària com a béns comuns, drets socials i ambientals.

Quant a la **governança**, el Ministeri per a la Transició Ecològica i el Repte Demogràfic compta que la responsabilitat d'implantar-lo es dugui a terme a través de la Direcció General de l'Aigua, amb la participació essencial de les CONFEDERACIONS Hidrogràfiques i Organismes de conca intracomunitaris, de la Mancomunitat de Canals de Taibilla i les societats estatals ACUAMED i ACUAES. Al document s'esbossa un model de governança amb l'objectiu de garantir la participació adequada dels agents implicats i per "fer efectiva la col·laboració publicoprivada". En l'àmbit administratiu estatal, l'instrument proposat és un grup de treball amb representants dels ministeris i les comunitats autònomes. En relació amb els agents privats, la proposta és "diàlegs bilaterals estructurats", en què no s'esmenta cap mecanisme que eviti la possible pressió que els grups de poder tradicionals en la gestió de l'aigua puguin exercir-hi.

Valoració des d'una perspectiva ecofeminista

La narrativa que travessa el PERTE, tot i reconèixer de manera fugaç que l'aigua és un recurs bàsic i essencial per a la vida, construeix un discurs reduccionista on els impactes del canvi climàtic i l'escassetat física del recurs es converteixen en el fil conductor per justificar la necessària digitalització del cicle de l'aigua a favor de la gestió sostenible i eficient. Si bé els darrers informes de l'IPCC adverteixen que si l'escalfament global arriba a 2 °C sobre l'època preindustrial un terç de la població del sud d'Europa patirà escassetat d'aigua, simplificar les causes d'aquesta situació oblidant els límits físics del planeta, el qüestionament del model energètic i agrícola actual o els processos de privatització ens portarà una vegada més a posar en marxa solucions basades en tecnologia punta perdent l'oportunitat de fer una transició hídrica basada en la justícia social i climàtica.

En el fons, no deixen de ser antigues estratègies d'oferta, però abans parlàvem de grans obres hidràuliques i ara de digitalització com a solució a una crisi global de l'aigua que impacta en els territoris i que els grups en situació més vulnerable pateixen d'una manera més severa. Aquesta retòrica és molt perillosa i ens allunya de la lògica de la gestió de la demanda en clau de democràcia participativa, de manera que qüestionem, per exemple, les concessions d'aigua assignades als grans grups de poder com les comunitats de regants o els usos industrials, en lloc de basar les línies d'actuació relacionades amb l'estalvi únicament a través de la digitalització, sense tenir en compte que aquest procés requereix matèries primeres limitades.

Aigua com a input econòmic

El PERTE d'aigua reforça la inèrcia històrica en què totes les dimensions de l'aigua queden reduïdes a la de l'input econòmic, abandonant la visió holística del recurs –que entén l'aigua com a actiu ecosocial, posant en valor les funcions de biodiversitat, ecològiques, identitàries i emocionals tradicionalment lligades a l'aigua. Això suposa un pas enrere en l'aposta per una nova cultura de l'aigua que defensi una gestió ecosistèmica vinculada al territori amb la democràcia deliberativa com a eix transversal. És especialment sorprenent que al llarg de tota la memòria no s'esmenti ni una sola vegada la categoria Dret Humà a l'Aigua i Sanejament atorgada per les Nacions Unides el 2010.

Aposta pel model publicoprivat

Aquest PERTE podria haver estat una oportunitat per explorar nous models de col·laboració publicopública o publicocomunitària, potser una oportunitat per aprendre de les nefastes conseqüències que, en termes de justícia hídrica, han suposat les privatitzacions al llarg del món i, en concret, a l'Estat espanyol sota el model de les Col·laboracions Publicoprivades (CPP). Tot i això, és ben al contrari: al llarg de tota la memòria, el model pel qual s'aposta per a la digitalització del cicle de l'aigua és la col·laboració publicoprivada. Com ha posat de manifest l'exrelator especial de l'ONU per als drets de proveïment i sanejament, la privatització comporta riscos per a l'exercici d'aquests drets a causa de la combinació de tres factors relacionats amb el subministrament privat d'aigua i sanejament: la maximització dels beneficis, el monopoli natural dels serveis i els desequilibris de poder.

A l'Estat espanyol, el model dominant de privatització s'articula mitjançant empreses mixtes. En aquest context, les patronals del sector han insistit a reclamar fons públics per a la inversió en la renovació de les xarxes, la construcció de depuradores, comptadors i aplicacions de control i gestió digitals, entre d'altres. Aquesta demanda es fonamenta en el fet que el proveïment d'aigua i el sanejament són principalment competències municipals, però el que realment estan reclamant és la transferència de fons públics per alimentar el seu negoci. D'altra banda, els desequilibris de poder intrínsecs al model de partenariat publicoprivat, dels quals alerta l'informe de l'ONU, han provocat massa sovint la pèrdua de control del soci públic sobre les activitats de l'empresa mixta, i és especialment perillosa l'aplicació d'aquest tipus de model al cicle urbà de l'aigua.

Democratització?

Els mecanismes de governança i participació engegats i previstos pel PERTE són molt insuficients, no s'ha contemplat cap mecanisme per al diàleg i la participació d'altres agents de la societat civil organitzada, la deliberació social i ciutadana sobre els seus objectius i mecanismes de control és pràcticament nul·la. De la mateixa manera, no es preveu la participació de la societat civil en l'avaluació i el seguiment d'aquests fons ni en la proposició de projectes i la implementació de projectes que es puguin acollir a aquests fons. Una de les mesures per a la millora de la governança de l'aigua és la creació de l'Observatori de la gestió de l'aigua, una reclamada per organitzacions ambientals des de fa anys. Tot i això, el seu objectiu s'ha reduït a assolir el "segell d'excel·lència" a la transparència en la gestió, i així ha abandonat la possibilitat de crear el

coneixement col·lectiu que es pot generar amb una eina d'aquest tipus.

Revaloració dels treballs de cures?

El PERTE defensa la creació de 3.430 llocs de treball (Memòria, pàg. 43), tots d'alta qualificació, i un desplaçament del factor humà respecte al tecnològic de manera que els treballs essencials quedin totalment invisibilitzats. Cap de les mesures està adreçada a paliar la bretxa salarial o, almenys, a impulsar l'equitat de gènere en un sector tan masculinitzat.

Cohesió territorial?

Un dels objectius transversals del PERTE és la cohesió territorial, encara que en realitat només s'hi esmenta; no hi ha mesures concretes en aquesta direcció. En la seva anàlisi ni tan sols aprofundeix en els problemes històrics amb el sector del regadiu, la seva capacitat de pressió en l'elaboració de les polítiques públiques al sector de l'aigua, les tensions territorials enquistades, o els problemes que la modernització de regadiu comporta. Tot l'argumentari està relacionat amb l'aigua que consumeix i la necessitat de millorar-ne l'eficiència mitjançant la digitalització.

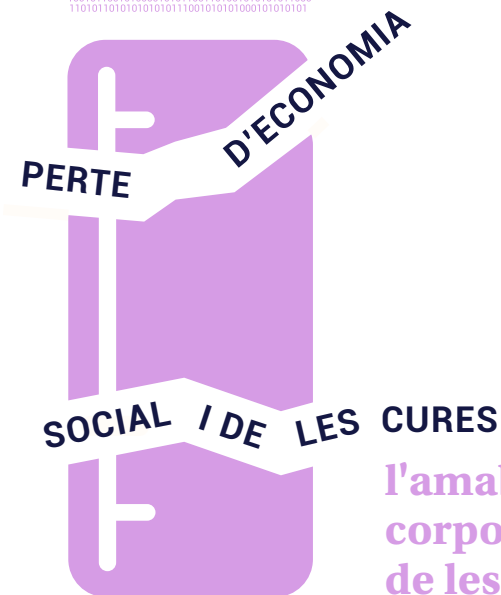
Un altre dels punts preocupants està relacionat amb l'augment de la bretxa urbanorural, les convocatòries de desenvolupament de programes i ajudes van adreçades a termes municipals majors o, si no, a la unió de diversos municipis més grans de 20.000 habitants, la qual cosa fa pensar que, a efectes pràctics, les poblacions petites i disperses no tindran capacitat d'optar a la convocatòria a causa de la manca de cultura comunitària en la gestió del cycle urbà o de l'aigua.

Claus per a la disputa

El PERTE de digitalització del cycle de l'aigua es vana d'un desplegament de mesures que tracen un camí per avançar en la gestió sostenible, si bé és cert que cal millorar en matèria de transparència de dades, estalvi i eficiència per pèrdues a la xarxa. **La visió reduccionista que es desgrana en la seva anàlisi i mesures ens fa veure que estem davant d'una oportunitat perduda per a una transició hídrica ecofeminista.** Més aviat ens trobem amb una peça clau per al capitalisme verd digital que continua contribuint a l'expansió d'extractivisme, que no té en compte els límits físics del planeta i que augmentarà les desigualtats socials i territorials a escala global i local.

5.

01
 01010101
 1000110101
 1010101010
 1011100010
 10101000101
 01010101010100000
 0101010010111010101010
 1101010101010101010101010
 110011001100011010101010001
 01010100101000011010010100110
 101010010100010101001010101000
 10101000000101010101010100101
 00100100101001100010100101010100
 10101010011010100010100101010101010101
 100101001010000101011001101001010101010000
 11010110101010101011001010101000101010101

Descripció

PERTE bicèfal per impulsar l'economia social (ES) i intervenir en les cures.

Presenta dos objectius generals:

OBJ1 "Impuls i desenvolupament de l'Economia Social espanyola i el potencial transformador que té" (112,7 M€) i OBJ2 "Desenvolupament i impuls d'uns serveis avançats en l'àmbit de les

cures, accessibles i centrades en les persones" (717,2 M€)³⁰. A més, planteja un objectiu estratègic, "Configuració del Hub d'Avantguarda de l'Economia Social, al qual no s'assigna pressupost. Aquest PERTE no incorpora interseccions significatives amb altres PERTE.

²⁹ Aquest epígraf és un resum d'una anàlisi més extensa del PERTE d'economia social i de les cures realitzades per Amaia Pérez que es pot trobar als webs de xxx, ODG i OMAL.

³⁰ El sumatori dels imports compromesos arriba als 872.008.108 €; excloent-ne les partides de l'Administració General de l'Estat i comptabilitzant només les del PRTR, s'obté una xifra de 829.874.240 €, cosa que no quadra amb els 808 M€ anunciats. Els càlculs d'aquest informe estan fets sobre la base de 829,9 M€.

La seva doble línia argumental destaca: (1) el caràcter estratègic de l'ES a causa del volum que ja ocupa a l'economia; la seva resiliència en temps de crisi; la seva capacitat d'arrossegament, particularment a territoris afectats pel repte demogràfic; i la pluralitat de les seves bondats socials i mediambientals. (2) la necessitat de modernització i adaptació (en termes d'eficiència i de mercat) de les cadenes de valor de l'ES i de les cures, principalment a través de la digitalització.

És difícil trobar un eix articulador per al ventall de mesures incloses. El PERTE afirma buscar "la consolidació de l'ecosistema de l'ES centrat en les

cures" i, per això, aposta per una "xarxa interrelacionada de cadenes de valor al voltant de la cura de les persones" (Memòria, pàgs. 12 i 14), i introdueix una descripció d'aquesta cadena de valor (barreja de principis, actuacions, propostes d'inversió...) que resulta incoherent i poc adequada a la idea mateixa de cadena de valor.

En conjunt, **aquest PERTE aposta per un sector d'ES digitalitzat, escalat i concentrat**, millor posicionat en clau de competència al mercat, amb un pes fonamental en el sector de cures i amb forta presència en espais diferents dels grans nuclis urbans.

Les actuacions principals, per ordre de rellevància pressupostària, són les següents:

Cures de llarga durada: 429,4 M€ (línies d'actuació b.1.1, b.1.2 i b.1.3)

A l'aposta per la desinstitucionalització (canvi obligat des de directrius europees), aquest PERTE desenvolupa tres actuacions: (1) una avaluació del Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència i posterior elaboració d'una estratègia de desinstitucionalització; (2) noves solucions tecnològiques per a l'autocura al domicili; i (3) l'impuls de projectes de cohousing i habitatges col·laboratius. Es desconeix el desglossament dels fons entre les tres actuacions; pot preveure's una aposta major per la segona, atès el pes que la inversió en digitalització té al Component 22 del PRTR.

Atenció a la infància i l'adolescència: 164,3 M€ (línia d'actuació b.1.4)

Es proposa avançar cap a un "model més centrat en els drets del nen i en la inclusió social i/o professional del jove" (Memòria, pàg. 36) mitjançant la creació i millora de les infraestructures residencials, incloent-hi l'accés a tecnologies digitals i generant processos participatius en aquest disseny; l'adaptació d'infraestructures per a Unitats de Crisi d'Adolescents; i el foment de l'acolliment familiar especialitzat.

Impuls directe a entitats de l'ES 112,7 M€ (línies d'actuació a.1, a.2 i a.3)

Aquest impuls s'origina per tres vies: la digitalització, l'establiment de noves fórmules d'intercooperació (aliances i agrupacions empresarials), i un assentament més gran en sectors de la transició verda i digital. S'entén que són entitats de l'ES les que s'acullen a l'art. 4 de la Llei 5/2011, perseguint "bé l'interès col·lectiu dels integrants, bé l'interès general econòmic o social, o tots dos" (Memòria, pàg. 8).

Es defineix un **doblet nivell de governança**: un de públic, amb presidència del Ministeri de Treball i Economia Social, i vicepresidència del Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030; i un altre de publicoprivat, que preveu la constitució d'una Aliança per l'Economia Social i de les Cures, de la composició de les quals es desconeix tot, excepte que tindrà un paper protagonista la CONFEDERACIÓ EMPRESARIAL ESPANYOLA de l'Economia Social. No s'esmenta la participació de cap agent vinculat expressament a les cures.

Valoració des d'una perspectiva ecofeminista

Podríem llegir aquest PERTE com l'intent d'incidir en un àmbit fins ara escandalosament desatès per la política pública, les cures, així com promocionar un teixit socioeconòmic diferent del capitalista, l'economia social. Tots dos serien, d'entrada, elements a valorar positivament. Alhora, no podem deixar de ressaltar l'escassa dotació pressupostària (només hi ha dos PERTE amb menys inversió). Més enllà de les quanties assignades, una anàlisi més pausada del PERTE ens porta conclusions poc favorables. Podem valorar el PERTE des de tres òptiques: l'ES, les cures i la seva interrelació.

L'abordatge de l'economia social

No hi ha cap revisió del funcionament de l'ES que permeti apropar-la cap a l'Economia Social i Solidària Transformadora (ESST). La manera de reconèixer les entitats d'ES és exclusivament normativa, pressuposant un respecte automàtic a valors i principis "diferencials". No es preveu cap actuació per reforçar-los (la innovació en la cadena de valor de l'ES es contempla en clau mercantil, no pas en aquesta altra). S'aposta per posicionar l'ES com un agent més competitiu en el marc d'una estructura productiva canviant en termes de digitalització i de més pes de sectors suposadament verds i, en menor mesura, del sector de cures. Tots dos aspectes (empenta en un camí de creixement mercantil i necessitat de rendibilitzar un sector difícilment lucratiu si no és mitjançant la degradació de condicions laborals) permeten preveure dificultats serioses per sostenir els principis ètics i

valors socials i mediambientals de l'ES. L'ES que aquest PERTE fomenta no es pot llegir en clau comunitària i d'acostament a l'ESST, sinó més aviat en clau privada.

L'abordatge de les cures

El PERTE no aborda les cures com a base invisibilitzada des de la qual cal fer palanca per a un canvi de prioritats socioeconòmiques. Un plantejament d'aquest estil no es conté ni tan sols en la retòrica. Potser era impossible que ho fes, en la mesura que la mateixa configuració dels PERTE obliga a utilitzar el marc de les cadenes de valor i les cures desborden i impugnen aquest marc. El PERTE comprèn les cures, àmbit socioeconòmic que és el matalàs ocult dels mercats, precisament en clau del que no són: com a sector rendibilitzable en cadenes mercantils de valor. Des d'aquí, els despolititza i els desactiva.

Cal destacar que no es proposa *innovar* en matèria d'un Sistema de Cures ni del dret col·lectiu a la cura. No preveiem una incidència positiva pel que fa a:

- **Desmercantilització:** la millora del finançament de les cures de llarga durada torna a derivar-se al sector privat. No es qüestionen ni la gestió indirecta de serveis públics, ni l'aliment de l'oferta privada per mitjà de les prestacions monetàries, ni el copagament. Les inversions prioritàries en equipament i tecnologia portaran els fons cap a empreses dels sectors de la construcció i digital. S'aprofundeix en la dimensió més digitalitzada i allunyada de la relació humana de les cures. És un pas més en la línia de la digitalització corporativa i la mercantilització dels processos vitals.

- **Desfamiliarització i col·lectivització:** és interessant la sublínia destinada a cohousing i habitatge col·laboratiu, però sorgeixen dubtes sobre l'abast que tindrà, el tipus d'iniciatives que es fomentaran i l'efectivitat de la forma de suport prevista. Vehiculitzar la desinstitucionalització a través del millor equipament de les llars i la digitalització de les cures, sense una transició cap a altres models de llar i sense intervenir sobre l'ocupació de la llar, pot derivar en una càrrega més gran per a les llars i, dins de les mateixes llars, en una càrrega més gran per a les cuidadores familiars i les empleades de la llar.

- **Revaloració dels treballs de cures:** no s'hi inclouen actuacions per garantir condicions laborals dignes en el sector cures i la inqüestionada privatització de la gestió no promet millores. Les referències a la feina de cures no remunerada són anecdòtiques i sense actuacions associades. L'ocupació de la llar no s'esmenta (podria fomentar-se'n la captura com a veta de mercat per part d'empreses suposadament socials d'intermediació, moltes digitalitzades). Es fomenta un desplaçament dels treballs essencials a causa de la pèrdua d'importància del factor humà respecte del tecnològic; a causa de la promoció de llocs de treball vinculats directament a la digitalitat, i a causa de la creació de llocs de treball en la construcció i en la gestió de cadenes de valor.

La interrelació entre ES i cures

Potser aquest PERTE podria haver estat una oportunitat d'obrir una escletxa clau per a una aposta publicocomunitària en un moment en què les cures estan en reorganització. Lluny d'això, s'aposta per un model publicoprivat, que pren partit per les entitats d'ES enfront de les empreses amb ànim de lucre. Es prefigura un model que podríem anomenar publicosocioprivat, en què la privatització de la gestió no es qüestiona perquè es posa en mans de les empreses més amables. S'instal·la un nou paradigma que manté les cures doblement privatitzades: en l'àmbit privat sociomercantil i, per sota d'això, en l'àmbit privat domèstic digitalitzat. Les llars domotitzades seguiran garantint la substància bàsica de les cures (la relació interpersonal), però vestides de noves tecnologies. Les cures, posades a disposició d'una ES digitalitzada i concentrada, són el terreny que ha aconseguit per si mateix el poder corporatiu més social.

Claus per a la disputa

Aquest PERTE estableix les bases per abordar l'ES i les cures com a "sectors menors" del capitalisme verd i digital, que contribueixen al seu nucli dur, particularment en clau de digitalització i mercantilització de la vida, alhora que aporten un rostre més humà i amable.

Allò públic socioprivat en les cures esdevé un element a disputar i ens obliga a afinar molt l'aposta per allò públic-comunitari quan reclamem un Sistema de Cures per distingir-la clarament de la que recull aquest PERTE. L'ES es perfila també com a element de pugna: apostem potser per una ES que busca acomodar-se en una economia de mercat capitalista o per una ESST embrió d'un teixit socioeconòmic basat en la relocalització, l'ajust als límits biofísics del planeta, la revaloració dels treballs essencials, i la col·lectivització i democratització dels processos de sosteniment de la vida?

Finalment, és fonamental assenyalar que aquest PERTE, com la resta, atesa la seva aposta per la digitalització, **es basa en una expansió de l'extractivisme i en un ús intensiu d'energia que augmenta les desigualtats territorials globals.**

5. Reflexions finals

Tal com apuntàvem al començament, malgrat que el context en què s'implementaran aquests plans és ben diferent al que es preveia quan es van llançar els fons *Next Generation*, considerem que encara és interessant analitzar-los, no tant per conèixer-ne cada detall, sinó per comprendre quines són les dinàmiques de fons que desvelen. En aquest sentit, hem pogut comprovar com els PERTE proposen un model de transició i recuperació que, lluny d'assumir la urgència de reaccionar davant la crisi ecosocial, reforcen el conflicte capital-vida.

Els PERTE fan servir els recursos col·lectius per fer un pas més en el salt al buit d'un capitalisme digitalitzat que es reclama verd sense ser-ho, encara que sí que lluita pels recursos energètics. Són un impuls públic a allò mercantil i tecnològic digitalitzat, que es dona sobre un buit múltiple:

- ❌ **Des de la negació de les bases que sostenen la vida:** l'ocultació dels treballs amaga la interdependència. L'ocultació de la terra i del decreixement metabòlic obligat amaga l'ecodependència.
- ❌ **Des de la negació dels conflictes que travessen els processos de sosteniment de la vida:** els modes de vida basats en l'acaparament, la desigualtat i l'espoliació ecosistèmica.
- ❌ **Des de la negació de la urgència per construir espais col·lectius de resolució de la vida** en comú revertint la tendència privatitzadora.
- ❌ **Des de la negació d'un horitzó de sostenibilitat de la vida**, basat en una planificació democràtica i amb justícia global de la transició, en el reconeixement de drets col·lectius i en l'ajust als límits biofísics del planeta.
- ❌ **Des de la negació del caràcter arrelat dels processos de sosteniment de la vida:** se segueix apostant per les escales globals i la complexització.

Els PERTE reforcen un capitalisme que ens impedeix una transició ecofeminista cimentada en cinc pilars:

- ✓ **Col·lectivització i desprivatització:** menys privadomercantil, menys privadomèstic i molt més publicocomunitari.
- ✓ **Relocalització dels processos socioeconòmics:** escurçant les cadenes i arrelant-les als territoris.
- ✓ **Ajust als límits del planeta,** corregint privilegis i desigualtats globals.
- ✓ **Reorganització i revaloració dels treballs essencials,** decreixent els treballs prescindibles o nocius.
- ✓ **Democratització i cura mútua** com a eix vertebrador d'una nova lògica socioeconòmica.

Per tot això ens importen els PERTE. Perquè ens permeten veure el capitalisme verd digital cap al qual avancem.

Referències bibliogràfiques

Bayas Fernández, Blanca i Joana Bregolat i Campos (2021), *Propostes ecofeministes per repensar les ciutats. Camins públics i comunitaris*, ODG

Cañada, Bruna i Nicola Scherer (2022), *Els Next Generation EU respecten els límits biofísics del planeta?*, ODG

Colectiva XXK i SOF (2021), *Juntas y revueltas: explorando territorios de la economía feminista*, Colectiva XXK i SOF

Euskal Herriak Kapitalari Planto (2021), *Fondos europeos de recuperación: una huida hacia adelante verde y digital*, Euskal Herriak Kapitalari Planto

Ezquerria, Sandra, Marina Di Masso i Marta Rivera (eds.) (2022), *Comunes reproductivos. Cercamientos y descercamientos contemporáneos en los cuidados y la agroecología*, Catarata

Fernández, Gonzalo, Erika González, Juan Hernández, Pedro Ramiro (2022), *Megaproyectos. Claves de análisis y resistencia en el capitalismo verde y digital*, OMAL-Paz con Dignidad

Lobo, Natália (2022), *Las nuevas formas de los viejos mecanismos de apropiación de la naturaleza: control de cuerpos-tiempos-territorios y política feminista*, Sempreviva Organização Feminista i Fundação Rosa Luxemburgo

Martí Comas, Júlia (2020), *Ecofeminist review of the proposals for a Green New Deal*, transform! Europe

Pérez, Alfons (2021), *Pactes Verds en temps de pandèmies. El futur es disputa ara*, ODG

Pérez Orozco, Amaia i Gonzalo Fernández (2020), *¿Y si el hámster dejara de mover la rueda capitalista?*, Colectiva XXK i OMAL

Scherer, Nicola i Rubén Martínez Moreno (2022), *Les col·laboracions publicoprivades (CPPs) com a eines de privatització: el cas de l'Estat espanyol*, ODG i La Hidra Cooperativa

Scherer, Nicola, Erika González Briz i Nuria Blázquez Sánchez (2021) *Guia NextGenerationEU: més ombres que llums. Anàlisi dels fons europeus de recuperació i resiliència: oportunitats, deficiències i propostes*, ODG, Ecologistas en Acción i OMAL.

